

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Dominika Vondráčková

**Postavení strany Jednotné Rusko
v politickém systému Ruské federace**

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Dominika Vondráčková**

Vedoucí práce: **PhDr. David Příhoda**

Rok obhajoby: 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18.5. 2017

Dominika Vondráčková

Institut politologických studií

Teze bakalářské práce

Od roku 1999 se v Ruské federaci výrazně snížil počet politických stran. Stranický systém se z velmi roztržitého přetřímavoval na konsolidovaný. S takovým posunem přichází otázka: Byly tyto změny přirozené nebo byly způsobeny administrativními zásahy?

Ústředním tématem mé bakalářské práce je nejvýraznější a nejsilnější politická strana Ruské federace, Jednotné Rusko. Jednotné Rusko má charakter proprezidentské strany, hájí zájmy elit a je výrazně propojené s vlivnou hlavou státu, prezidentem Vladimírem Putinem.

V Ruské federaci se již dříve objevovaly pokusy o vznik proprezidentských stran, vznikaly v devadesátých letech na podporu tehdejšího prezidenta Borise Jelcina. Tyto strany byly ale neúspěšné. Oproti předešlým stranám má Jednotné Rusko podstatně větší počet členů v mnoha regionech a po volbách v roce 2007 dokonce disponovalo ústavní většinou v dolní komoře ruského parlamentu, v Dumě.

Cílem práce je tedy analyzovat vývoj strany v kontextu nejen stranického systému Ruské federace, ale celého politického systému. Kladu si otázky, čím je strana ovlivňována a co (nebo kdo) řídí její kroky, jaké má strana Jednotné Rusko postavení v politickém systému a jak se posiloval její vliv. Jedná se o případovou studii.

Na začátek uvádím obecnou klasifikaci stranických systémů a to z důvodu orientace a

zařazení ruského stranického systému. V druhé části se zabývám výše zmíněnou proměnou stranického systému a příčinami, které k ní vedly.

Třetí kapitola začíná v roce 1999, kdy lze najít kořeny Jednotného Ruska (Mezinárodní hnutí Jednotu a Vlast – celé Rusko). Dále sleduji postupný vývoj strany Jednotné Rusko v kontextu vývoje stranického systému Ruské federace až do současnosti. V této části také uvádím program a cíle strany Jednotné Rusko.

Seznam odborné literatury

- CABADA, L., KUBÁT, M. a kol. 2004. Úvod do studia politické vědy. Eurolex Bohemia, Praha.
- COLTON, Timothy J., McFAUL, Michael. 2000. Reinventing Russia's Party of Power: "Unity" and the 1999 Duma Election. In Post-Soviet Affairs. Vol. 16, No. 3 s. 201 – 224.
- DRULÁK, Petr, a kol. 2008. Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál.
- GEL'MAN, Vladimir. 2008. Party Politics in Russia: From Competition to Hierarchy. In Europe-Asia Studies. Vol. 60, No. 6, s. 913-930.
- HALE, Henry E. 2006. Why not parties in Russia? New York: Cambridge University Press.
- LEICHTOVÁ, Magdaléna. 2008. Ruská federace: Od Sovětského svazu k řízení demokracii. In Ladislav Cabada, a kol. Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů. Praha: Oeconomica. s. 379-398.
- KOUBA, Karel. 2011. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In Novák, Miroslav. Úvod do studia politiky. Praha: SLON. s. 394-432.
- MOMMSEN, Margaretha. 2012. Russia's Political Regime: Neo-Soviet Authoritarianism and Patronal Presidentialism. In STEWART, Suzan. KLEIN, Margarete. SCHMITZ, Andrea. Presidents, Oligarchs and Bureaucrats Forms of rule in the Post soviet Space. Burlington: Ashgate Publishing Company. s. 63 – 89.
- REMYNGTON, Thomas. 2008. Patronage and the Party of Power: President - Parliament Relations Under Vladimir Putin. In Europe-Asia Studies. Vol. 60 No. 6, s. 959 – 987.
- REUTER, Ora John 2010. The Politics of Dominant Party Formation: United Russia and Russia's Governors. In Europe-Asia Studies. Vol. 62 No. 2, s. 293-327.
- REUTER, Ora John. REMYNGTON, Thomas F. 2009. Dominant Party Regimes and the Commitment Problem: The Case of United Russia. In Comparative Political Studies. Vol. 42 No. 4, s. 501-526.
- SAKWA, Richard. 2008. Russian Politics and Society. London and New York: Routledge.
- SAKWA, Richard. 2011. The Crisis of Russian Democracy: The Dual State, Factionalism and the Medvedev Succession. New York: Cambridge University Press.
- SARTORI, G. 2005. Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- WHITE, Stephen. 2007. Russia's Client Party System. Edited by WEBB, Paul and WHITE, Stephen. In Party Politics in New Democracies. New York: Oxford University Press. s. 21 – 53.

WILSON, Kenneth. 2006. Party system development under Putin. In Post-Soviet Affairs, Taylor & Francis Group. Vol. 22 No. 4, s. 314-348.

Oficiální webové stránky Jednotného Ruska: <http://er.ru/>

Ústava Ruské federace <http://gov.ru/main/konst/konst0.html>

Prezident Ruské federace <http://president.kremlin.ru/>

Zpravodajské portály

<http://kommersant.ru/>

<http://lenta.ru/>

<http://www.vedomosti.ru/>

Předběžná náplň práce

Předběžná struktura práce

Úvod

1 Klasifikace stranických systémů obecně

2 Vývoj ruského stranického systému od roku 1999

3 Jednotné Rusko

3.1 Vývoj

3.2 Program

Závěr

Obsah

ÚVOD	2
1. Teorie	4
1.1 Definice a funkce politické strany.....	4
1.2 Sartoriho typologie stranických systémů.....	8
1.2.1 Počet stran	9
1.2.2 Ideologická rovina	11
2. Vznik Jednotného Ruska a vývoj stranického systému	15
2.1 Volby 1999 a vznik Jednotného Ruska	17
2.2 Období 2000-2003	21
2.3 Období 2004-2007	26
2.4 Období 2008-2010	29
2.5 Období 2011-2017	30
3. Rozdílné pojetí demokracie a ideologie Jednotného Ruska.....	34
4. Občanská společnost	42
4.1 Mládežnická hnutí	44
ZÁVĚR	47
POUŽITÁ LITERATURA	49

ÚVOD

Na přelomu tisíciletí v Rusku započala nová etapa dějin. Důležitým mezníkem pro tuto práci je rok 1999, kdy byly položeny základy Jednotného Ruska v podobě strany Jednota. Nové uspořádání, které právě se stranou Jednota přichází, vyšlo plně najevo s volbami v roce 2003, kdy strana (už jako Jednotné Rusko) znovuzískala výraznou část mandátů v ruské dolní sněmovně, ve Státní dumě. V tomto novém uspořádání jsme svědky výrazného snížení počtu stran a legálního znesnadnění přístupu menších stran do parlamentu. V roce 2007 strana získala ústavní většinu v parlamentu, která ji umožňovala pohodlně schvalovat jakékoli změny přicházející z Kremlu. Volby 2011 byly provázeny četnými protesty ze strany veřejnosti a v reakci na to bylo znovu zpřístupněno menším stranám účastnit se voleb, popularita Jednotného Ruska nicméně klesla. V roce 2016 Jednotné Rusko obhájilo svou pozici, nicméně již před volbami začalo měnit ideologický směr a začalo se (stejně jako prezident) hlásit ke konzervativnímu smýšlení.

Pomocí Sartoriho typologie stranických systémů a popisem ruského stranického vývoje od roku 1999 si práce klade za cíl určit jaké je postavení Jednotného Ruska v Ruské federaci. S tím úzce souvisí ideologie Jednotného Ruska (její teorie vs. praxe) a angažovanost strany v občanské společnosti.

První kapitola představuje teoretickou část pojednávající o politických stranách a stranických systémech, uvádí definici a funkce politické strany a Sartoriho typologii podle počtu politických stran a ideologie. Zde určujeme, kterému typu stranického systému se nejspíše blíží současný stranický systém Ruské federace a jestli Jednotné Rusko plní funkce politické strany.

Druhá kapitola chronologicky pojednává o ruském stranickém systému od roku 1999 do současnosti, hovoříme zde o volebních reformách, výsledcích a politických stranách v Dumě. Tato kapitola by měla ilustrovat opětovnou centralizaci systému, budování mocenské vertikály a způsoby, kterými je posilován vliv Jednotného Ruska.

Třetí kapitola představuje různé přístupy k tomu, jak pohlížet na politické uspořádání Ruské federace a následně se zaměřuje na ideologii Jednotného Ruska. Uvedeme také příklad rozporu deklarované ideologie a praxe.

Čtvrtá kapitola představuje, jak se Jednotné Rusko integruje do občanské společnosti, jaké organizace vedení státu podporuje a jakým znesnadňuje působení.

Oproti původním tezím je práce rozšířena o obecnou definici politické strany, definici funkcí politické strany, o kapitolu o ideologii Jednotného Ruska a občanské společnosti v Rusku. Všechny přidané kapitoly a podkapitoly se hlubším studiem jeví relevantní v zájmu zodpovězení původní výzkumné otázky.

1. TEORIE

S nástupem Michaila Sergejeviče Gorbačova se uzavřela neostalinistická perioda a na řadu přišly liberalizační reformy, které nakonec jen urychlily rozpad Sovětského svazu místo toho, aby ho pouze liberalizovali (Holzer 2004: 325).

Vyškrtnutí článku 6 sovětské Ústavy v roce 1990, který zakotvoval vedoucí pozici Komunistické strany mělo do země přinést po velmi dlouhé době občanské a politické svobody (Holzer 2004: 326).

Ruská federace se tedy oproti Sovětskému svazu politicky i ekonomicky transformovala, kromě formální stránky transformace proběhla i ve způsobu, jakým občané chápali sami sebe (Leichtová 2008: 379).

System byl tedy otevřen tomu, aby vznikaly demokratické politické strany podobné politickým stranám na západě – tím jsou myšleny strany s konkrétní ideologií¹, které reprezentují určitou část občanů nebo jejich konkrétní zájmy. Pojd'me si tedy přiblížit základní definici a funkce politických stran a porovnat je s rysy Jednotného Ruska.

1.1 Definice a funkce politické strany

Obecná definice tvrdí, že politická strana je organizovaná skupina lidí, která se sdružila za cílem dosáhnoutí státní moci. Oproti zájmovým skupinám či společenským hnutím se vyznačuje čtyřmi základními rysy (Heywood 2008: 316):

¹ Ideologií ve smyslu například stranických rodin jak o nich hovořil Klaus von Beyme, když je rozdělil na konzervativní, liberální, sociálně demokratické, zelené atd. (Beyme 1984).

- Politické strany mají v popisu práce usilovat o výkon vládní moci, tedy získáním politických funkcí
- Jedná se o organizované útvary s formálním členstvím
- Zaměřují se na širší spektrum problémů a na všechna témata vládní politiky
- Existuje jistá názorová a ideologická soudržnost (Heywood 2008: 316).

Jednotné Rusko usiluje o získání politických funkcí, je organizované a existuje formální členství. Podle výše definovaných rysů politické strany by se strana měla zabývat celou škálou důležitých témat, nikoli se zaměřovat pouze na některá a ostatní opomíjet - o Jednotném Rusku lze říci, že se zabývá všemi tématy vládní politiky, stejně jako její prezident. Dalším rysem politických stran je jejich názorová soudržnost, která v rámci Jednotného Ruska existuje, nicméně, především ve smyslu podpory prezidenta a jeho politiky. Definování ideologie strany je o něco složitější (kapitola 3), nicméně lze říci, že soudržnost zde existuje.

Z obecné definice bychom tedy mohli potvrdit, že v případě Jednotného Ruska se jedná o politickou stranu.

Přejdeme nyní k funkcím, které by politická strana měla vykonávat.

Definice funkcí politických stran se různí, nicméně se shodují v některých bodech. Mezi funkce politických stran patří:

- reprezentace
- formování a doplňování elity
- formulování cílů
- artikulace a agregace zájmů
- socializace a mobilizování, organizování vlády (Heywood 2008: 320).

Hned u prvního bodu „repräsentace“ se při hodnocení funkčnosti Jednotného Ruska jako politické strany setkáváme s komplikací. V této souvislosti připomeňme systémovou teorii Davida Eastona, která byla navržena za účelem pomoci pochopit dynamiku politické moci ve společnosti (Říchová 2002: 180). Myšlenky systémové teorie rozvíjí Talcott Parsons a nachází východisko ve své teorii jednání vnímající politiku jako subsystém společnosti. Pro teorii jednání jsou klíčovými funkcemi politiky uchování systému, integrace a adaptace, přičemž celý politický proces má probíhat co nejefektivněji (Říchová 2002: 181). Pokud bychom repräsentaci politické strany zasadili do terminologie systémové teorie, tento bod představuje „vstup“, to znamená, že skrz něj by se měly do systému dostávat podněty veřejnosti, což je zásadní pro stabilní a efektivní fungování celého systému. Jednotné Rusko ale přijímá především podněty k činnosti od Kremlu („shora“), nikoli od občanů („zdola“), což zhoršuje schopnost integrace a adaptace názorů společnosti v politice což podle teorie jednání může vést k nestabilitě. Tvrzení, že Jednotné Rusko přijímá podněty „shora“, podporuje fakt, že strana byla založena za účelem podporování zájmu politických elit, o čemž budeme hovořit i v souvislosti vzniku Jednotného Ruska v druhé kapitole. Na druhé straně (tedy zakládání politických stran „zdola“) by mohla být teorie konfliktních linií, která předpokládá, že vytváření stran je dlouhodobým procesem závislým na rozdílnosti lidí ve společnosti a jejich reakcemi na dění ve státu (Červenka 2006: 115). Pokud tedy Jednotné Rusko bylo založeno za účelem prosazování zájmů elit, většina vstupů bude přicházet spíše z Kremlu než od občanů.

Formování a doplňování elity zde existuje (příkladem mohou být například hnutí mládeže o kterých se píše ve třetí kapitole), stejně tak existuje formulování cílů

i artikulace a agregace zájmů, nicméně vše probíhá v pro-kremelském duchu. Lze hovořit i o socializaci a mobilizaci, nicméně stále ve prospěch Kremlu.

Je tedy složitější zodpovědět, jestli Jednotné Rusko plní funkce politických stran. Je to problematické především proto, že obecná definice funkcí politických stran předpokládá svobodné a rovné volby a strany, které se řídí převážně impulsy „zdola“. O volbách a míře jejich (ne)spravedlnosti budeme hovořit v dalších kapitolách.

Jednotné Rusko není historickou stranou, která by vznikla za účelem prosazování zájmů společnosti a to především proto, že agenda strany se řídí politikou Kremlu. Na druhou stranu lze říci, že Jednotné Rusko plní funkce politické strany (např. socializaci a mobilizování), jen ne podle vlastní agendy, ale podle agendy Kremlu. Takovéto strany bývají označovány jako strany moci (party of power, partija vlasti, např. Sakwa), technokratické strany (např. Leichtová) nebo strany proprezidentské (Holzer). Pojďme si tyto koncepty přiblížit.

Režimové strany nebo jinak strany moci (parties of power) jsou strany typicky založené na popud politických elit, aby reprezentovaly jejich zájmy. Do této kategorie lze zařadit Jednotu založenou před volbami v roce 1999 (Sakwa 2008: 148), ze které v roce 2001 vzniklo Jednotné Rusko. Pro stranu moci existuje další pojmenování, které je významově užší než strana moci a definoval ho Jan Holzer – jedná se o termín proprezidentská strana. Termín strana moci totiž evokuje provázanost nejen s prezidentem, ale i s byrokratickými a lobbystickými skupinami, proto je pojmenování proprezidentská strana konkrétnější (Holzer 2004a: 167). Existuje několik rysů, které nám pomohou proprezidentskou stranu charakterizovat. Ruský politolog Vladimir Gelman je popsal třemi hlavními znaky. Prvním je fakt, že proprezidentské strany jsou

zakládány „shora“ vládnoucími elitami. Druhým znakem je, že se strany moci vyznačují absencí konkrétní ideologie a třetím že otevřeně čerpají pro své kampaně ze státních zdrojů (Gelman 2006: 551). O zakládání proprezidentských stran a absencí ideologie budeme hovořit v následujících kapitolách.

Více o fungování Jednotného Ruska prozradí popis stranického systému, protože tam lze lépe přiblížit, jak strana funguje vzhledem k dalším subjektům.

1.2 Sartoriho typologie stranických systémů

Profesor Miroslav Novák v *Úvodu do studia politické vědy* napsal: „...systémy politických stran jsou nejspíš nejvhodnějším klíčem k porozumění fungování moderních politických režimů.“ (Novák 2011: 548). Pokud zkoumáme stranický systém konkrétního státu, můžeme podle něj určit daleko více o fungování celého politického systému (například podle počtu stran, jejich velikosti a ideologie).

V tomto případě se v teoretické části text drží stranické typologie Giovanniho Sartoriho, protože nejen vytvořil jeden z nejucelenějších přehledů, ale také hovoří o typologii i méně soutěživých systémů, kterým je i politický systém Ruské federace. Přestože v Rusku nalezneme více politických stran, systém nelze považovat za soutěživý.

Abychom uvedli dobový kontext, je na místě připomenout, že Sartoriho dílo vzniklo částečně jako reakce na Duvergerovu „pionýrskou“ práci, která hovoří o stranických systémech, nicméně Sartori v Duvergerově zpracování postrádá systematický koncept (Sartori 2005: 6). Proto Sartori vytvořil koncept nový, který zcela od začátku vychází z dvou hlavních kritérií – prvním je počet stran v systému a druhým je ideologická rovina.

1.2.1 Počet stran

Klasické - historické kritérium rozdělení počtu stran bylo velmi přímočaré - definovali jsme systém: jedné strany (monopartismus), dvou stran (bipartismus) a více stran (multipartismus). O tomto rozdělení hovoří již v roce 1896 A. Lawrence Lowell, právník a ředitel Harvardské univerzity. Současnější alternativou je rozdělení systémů na soutěživé - více stran a nesoutěživé - jedna strana (Novák 1997: 46). V případě Ruské federace se ale ocitáme v situaci, kdy přestože stran je více, systém soutěživý není – o tomto případě Giovanni Sartori hovoří až po přidání ideologické roviny, jak uvedeme v následující podkapitole.

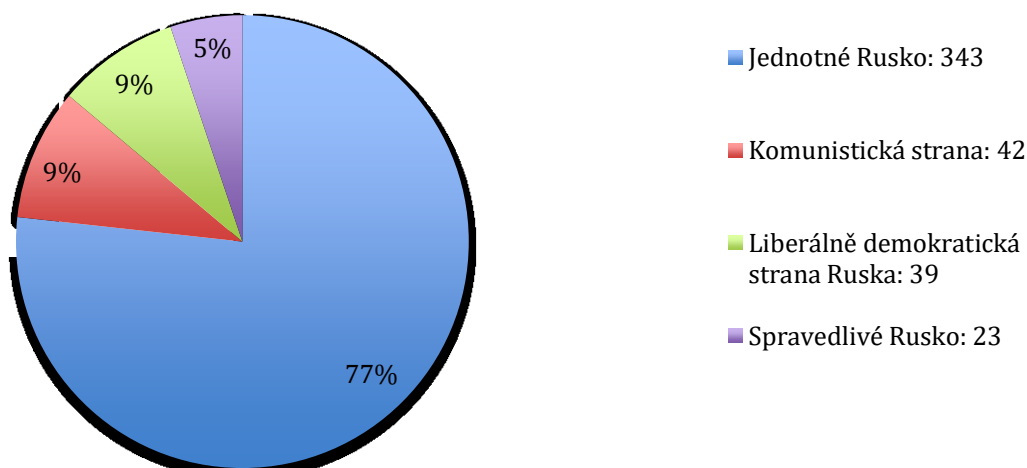
Kritérium počtu stran a jejich velikosti je důležité, protože poskytuje poměrně přesnou představu o fragmentaci a o koncentraci politické moci v rukou jednotlivých stran (Sartori 2005: 124-125).

Podívejme se nyní na současnou situaci. Po volbách v září 2016 mají v Dumě zastoupení 4 politické strany – Jednotné Rusko, Komunistická strana Ruské federace, Liberálně demokratická strana Ruska a Spravedlivé Rusko. Sartori hovoří o tom, že velikost a relevantnost stran se spíše než podle velikosti jako takové popisuje podle celkového vlivu v poslanecké sněmovně (Sartori 2005: 303-304).²

Jak můžeme vidět v grafu, velikost a vliv strany Jednotné Rusko je enormní, obzvlášť pokud vezmeme v potaz, že strana výrazně přesáhla ústavní 2/3 většinu (300 mandátů).

² Giovanni Sartori také hovoří o „vyděračských stranách“ a důležitosti koaličního potenciálu, pokud chceme měřit, jaký má strana vliv.

Podíl hlasů v Dumě po volbách v září 2016

3

Pokud bychom stranické systémy posuzovali čistě podle počtu stran a jejich velikostí, narazíme na nepřesnosti - může například dojít k situaci, kdy postavení menší strany bude rozhodující – například v modelu dvou a půl stran Jeana Blondela, kdy dvě velké strany tradičně zastávají protinázory a je na třetí, menší straně, aby se v konkrétních záležitostech přidala na jednu nebo druhou stranu (Blondel 1968). V takové situaci relativně malá strana může mít větší vliv než strany větší. Dalším příkladem může být výše zmíněný příklad Ruska jako vícestranického systému s nesvobodnou politickou soutěží. Je tedy třeba se zaměřit i na další – ideologickou rovinu a obecně hodnotit více faktorů v posuzování stranických systémů.

Již jsme hovořili o typu proprezidentské strany, jaké další strany kromě proprezidentské můžeme v Ruské federaci najít? Richard Sakwa rozděluje tři typy – programové strany,

³ Graf jsem zpracovala z: Parties and elections: Comprehensive database about legislative elections in Europe since 1945 [online] © 1997-2016 Wolfram Nordsieck. [cit. 30.11.16] Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/index.html>.

projektové strany a strany režimu⁴ (Sakwa 2008: 164). Příkladem programové strany je Komunistická strana Ruské federace, která nese principy nacionalismu, imperialismu a komunismu (Sakwa 2008: 146-147). Projektová strana je strana, která vzniká nedlouho před volbami za konkrétním, taktickým účelem a stranou režimu je vládnoucí strana v autoritativních režimech (Sakwa 2008: 147). Jak se dozvíme později, i zakládající strana Jednotného Ruska, Jednota, byla původně projektovou stranou, která poměrně neočekávaně sklidila velký úspěch.

1.2.2 Ideologická rovina

Pokud k počtu politických stran přidáme ideologickou rovinu, vznikne sedm základních tříd (Sartori 2005). První tři typy stranických systémů se vyznačují jednou výrazně nejsilnější stranou, čtvrtý typ dvěma silnými stranami a pátý až sedmý typ vícestranickým systémem (Sartori 2005).

1. třídu jedné strany	
2. třídu hegemonní strany	MONOPARTISMUS
3. třídu predominantní strany	
4. třídu dvou stran	BIPARTISMUS
5. třídu omezeného pluralismu	
6. třídu extrémního pluralismu	MULTIPARTISMUS
7. třídu atomizovanou	

⁴ Stranou režimu se rozumí strana moci nebo strana proprezidentská.

Stranický systém Ruské Federace spadá do typu monopartistických stranických systémů, protože má jednu dominantní stranu.⁵ Nelze hovořit o třídě jedné strany, protože další stranické subjekty existují a stejně tak můžeme vyloučit systém predominantní strany u kterého je podmínkou svobodná stranická soutěž.

Stranický systém Ruské federace se nejvíce blíží typu hegemonního systému - další stranické subjekty mohou existovat a být voleny, můžeme ale předpokládat, že vysoce postavení politici nedovolí menším stranám, aby získaly reálnou politickou moc a příliš velký vliv (Sartori 2005: 130). Jak uvedeme v druhé kapitole pojednávající o vzniku a vývoji strany, Jednotné Rusko nabývalo převahu již od svých začátků, od roku 1999. Před vznikem Jednoty nicméně nelze hovořit o hegemonním stranickém systému, protože neexistovala výrazně nejsilnější strana, výsledky voleb byly méně manipulované a systém byl méně centralizovaný.

Sartori popsal dva typy hegemonické strany – ideologickou a pragmatickou.

Jak název ideologické hegemonické strany napovídá, zásadní roli v omezení stranického pluralismu hraje ideologie, která zajišťuje prvenství vládnoucí straně, která ztělesňuje státní ideologii. V případě ideologické hegemonické strany satelitní strany mají administrativní pravomoci, reálně ale politickou moc v rukou nedrží. Dojem stranického pluralismu chtějí vyvolávat kvůli psychologickému efektu a také proto, že více stranických subjektů může sloužit jako informační zdroj, který zahrne širší názorové spektrum (Sartori 2005: 236). Příkladem k roku 1973 je Portugalsko, dále Paraguay a Jižní Korea nebo komunistické Polsko. Nicméně se jedná spíše o několik přechodných příkladů z historie než o opravdové modely (Sartori 2005: 236-239).

⁵ „Kdykoli nacházíme v politickém systému stranu, která předstihuje všechny ostatní, je tato strana dominantní v tom, že je výrazně silnější než strany ostatní.“ (Sartori 2005: 208)

Jako příklad pragmatické hegemonické strany, který Sartori uvádí, je Mexiko. Jedná se o příklad, kde se idea pluralismu vyvíjí z předchozího autoritářského režimu, Sartori tento příklad popisuje jako „jednostranickou demokracii“. Mexickou PRI (Partido Revolucionario Institucional – Institucionální revoluční stranu) bylo předchozími stranickými typologiemi těžké někde zahrnout, nezapadala do žádného typologického rámce (Sartori 2005: 237) stejně tak je tomu i u Jednotného Ruska. V Mexiku je de facto diktátorem prezident, který je ale každé volební období vyměněn. Ostatní strany dostávají omezený prostor do parlamentu proniknout a vlastně tak i zajišťují stabilitu vládnoucí strany (Sartori 2005: 236-237). V Mexiku se situace později vyvinula mírumilovně zásluhou voleb.

Zajímavé je Sartoriho konstatování, že „...čím více se donucování (hegemonickou stranou – pozn. autora) zmenšuje, tím více narůstá vliv spontánního společenského pluralismu“ (Sartori 2005: 242). Z toho lze chápat, že pokud by hegemonická strana přestala působit prostředky pro udržování svého vlivu nebo je alespoň omezila (o těchto prostředcích hovoříme dále), způsobilo by to přirozený průchod pluralitních názorů ve společnosti a následně i změn stranického systému.

První kapitola napověděla, že Jednotné Rusko neplní obecné funkce politické strany. Jednotné Rusko totiž odpovídá méně obvyklému modelu proprezidentské strany. Proprezidentská strana neboli strana moci je zakládána „shora“ a místo ideologie se vyznačuje poslušností k vládnoucí elitě. Na grafu je ukázán vliv Jednotného Ruska ve Státní dumě. Z citace Givanniho Sartoriho „velikost a relevantnost stran se spíše než podle velikosti jako takové popisuje podle celkového vlivu v poslanecké sněmovně“ je

zřejmé, že vliv Jednotného Ruska je enormní, protože dokonce výrazně přesahuje ústavní většinu hlasů, což umožňuje změnu i ústavních zákonů.

Ze Sartoriho typologie stranických systémů se ruskému nejspíš blíží typ hegemonní pragmatické strany, který indikuje deficit stranické soutěživosti. Tento deficit je opět způsoben napojením strany na politickou elitu. Dále bylo ze Sartoriho citace naznačeno, že je důležité různými prostředky zvýhodňovat a prosazovat vládnoucí stranu, aby se předešlo pluralitě názorů ve společnosti, která by následně vytvářela nové politické strany.

2. VZNIK JEDNOTNÉHO RUSKA A VÝVOJ STRANICKÉHO SYSTÉMU

Jak bylo uvedeno na začátku, s vznikem Ruské federace vznikl nový přístup ke státu, jakýsi nový začátek. Následující kapitola hovoří o politicko-stranickém dění v rámci tohoto nového uspořádání.

Období mezi rozpadem Sovětského svazu a před vznikem Jednotného Ruska Jan Holzer (2004a) rozdělil do sourodých etap:

- A. Rozklad monopartismu v období březen 1989 až srpen 1991
- B. Formování základů spektra v období srpen 1991 až prosinec 1993
- C. Zpevňování spektra v období prosinec 1993 až prosinec 1995
- D. Stabilizaci spektra, mající počátek v prosincových volbách 1995

Rusko tedy podnikalo kroky směrem ke svobodné stranické soutěži, vzniku nových stran a diskreditaci komunistické strany. V první fázi, mezi lety 1989 a 1991 vznikla Mezuregionální poslanecká skupina, která měla dokazovat, že existuje vyhlídka mnohostranictví a změn v systému (Holzer 2004a: 39).

V listopadu 1991 byla zakázána komunistická strana Sovětského svazu – poslední krok, který (symbolicky) dokazoval konec monopartismu a otevření soutěže politických stran.⁶ Reakcí na to vznikly zatím poměrně neorganizované neukotvené strany. Sakwa (2008: 131) toto období označuje za „Falešnou demokracii“ (Phoney democracy). Pro nově vznikající systém bylo důležité, aby politické strany efektivně zprostředkovávaly komunikační kanály mezi společnostmi a politickou elitou. Již v této fázi se ukázalo, že

⁶ Později vznikla nová strana - Komunistická strana Ruské federace.

politické strany toho nejsou schopné (Sakwa 2008: 136). Neschopnost zapojit politické strany do politického procesu vedlo k tomu, že politika byla nadále řízena shora – politickými elitami (Sakwa 2008: 136).

V roce 1993 si Rusko nastavilo smíšený volební systém, přičemž polovinu Dumy voliči vybírali z kandidátních listin a polovinu volili v jednomandátových obvodech (Sakwa 2008: 163). Systém zůstal smíšený až do roku 2004, přičemž probíhaly drobné modifikace. Kandidátní listiny byly přísně vázané, občané měli ale možnost vyjádřit preference kandidátů (Holzer: 2004: 341). Druhá polovina Dumy byla volena jednokolovým prostým většinovým systémem jednomandátových volebních obvodů (Holzer: 2004: 341). Zde systém dovozoval i negativní hlasy proti všem kandidátům, pokud tedy bylo odevzdáno více negativních hlasů než pozitivních pro konkrétního kandidáta, pro daný obvod nebyl zvolen žádný kandidát, proto se stávalo, že zvolených poslanců v této polovině volby bylo méně než 225. Pro platnost voleb byla nutná účast nejméně 25% občanů (Holzer 2004: 341). Tyto dvě části voleb do Státní Dumy byly tedy na sobě nezávislé a jejich rozdílnost tvořila i jisté rozdíly mezi hodnotami jednotlivých mandátů. Různá uskupení se tedy orientují na typ voleb, ve kterém mají větší šanci uspět.

Po volbách v roce 1993 stranické spektrum dostalo poněkud jasnější obrysy. Do Dumy se v proporční části dostalo osm uskupení, mezi nimi Liberálně demokratická strana Ruska, Komunistická strana Ruské federace a proprezidentská strana Volba Rusko (Holzer 2004: 40), které budou mít svou úlohu i v budoucnosti. Volební systém podporoval vznik multistranického systému a v roce 1993 lze hovořit o svobodných volbách se stranickou soutěží (Sakwa 2008: 136).

Volbami v roce 1995 se strany vyprofilovaly ještě jasněji, do Dumy se dostaly čtyři uskupení – komunistické (KPRF), nacionalistické (LDPR), liberální (Jabloko) a proprezidentské (Náš dům Rusko) (Holzer 2004a: 40-41).

2.1 Volby 1999 a vznik Jednotného Ruska

Volební systém, přestože nedokonalý a rozvíjející se, by měl stát ve středu nově rozvíjejícího se politického společenství Ruské federace (Sakwa 2003: 121).

Podle Jana Holzera je výrazným znakem ruských parlamentních voleb vysoký počet zvolených nezávislých kandidátů (v roce 1999 se jednalo o 106 poslanců), který vede k vytváření kvazistranických poslaneckých skupin. V roce 1999 se jednalo o tři mimoparlamentní skupiny: Lidové poslance, Ruské regiony a Agroprůmyslovou poslaneckou skupinu (Holzer 2004: 341-342).

Strany, které chtěly kandidovat, se musely registrovat rok před volbami na ministerstvu spravedlnosti (dříve to bylo půl roku). Dále bylo třeba 200 000 podpisů na podporu kandidatury nebo kauci dvou milionů rublů, která bude vrácena, pokud strana získá alespoň 3% hlasů (Russiavotes).

Richard Sakwa hovoří o důležitých jevech, které měly vliv na parlamentním volby v roce 1999. Prvním jevem je takzvaný asymetrický federalismus – různorodé rozdělení moci v rámci regionů. Tato segmentace nepodporuje rozvoj centralizovaného stranického systému. Dalším, souvisejícím jevem je, že ke konci vlády prezidenta Jelcina, se pozice prezidenta legálně oslabovala – vznikala zde tedy volný mocenský prostor, o který měly výrazný zájem právě regiony. Toto období mělo charakter určování rovnováhy moci mezi centrem a regiony (Sakwa 2003: 121).

Před volbami v roce 1999 byly zaregistrovány kandidátní listiny 26 stran. Záměrem státu bylo, aby se u moci strany udržely více než jedno volební období. Za předpokladu, že by při každých dalších volbách voliči vybírali z nových stran, nastala by situace, která by stranám nedovolovala rozvíjet se a posouvat se v politických cílech kupředu. Voliči by nemohli vyjadřovat stranám podporu nebo naopak nesouhlas za uplynulé volební období. Richard Rose ruský stranický systém označuje za plovoucí (floating). Tím vyjadřuje právě nestálost stran a jejich častou proměnlivost. Vzniká zde problém chybějící odpovědnosti stran vůči voličům (Rose et al. 2001: 217).

Ve volbách 1999 klesl počet stran, které získaly 2-5% hlasů a do Dumy se dostalo šest uskupení. Nejvýraznější strany, které stály proti sobě, byly strana komunistická (KPRF), proprezidentská, tentokrát hnutí Jednota, a liberální strana Svaz pravicových sil (Holzer 2004a: 42).

V parlamentních volbách v roce 1999 se účastnilo více stran, které byly založeny za účelem podpory vládnoucí elity. Kromě nejúspěšnější Jednoty zde byly strany: Vlast - Celé Rusko a Hlas Ruska. Celé Rusko vzniklo jako protiváha k Vlasti (v jejímž vedení stál Jurij Lužkov), tyto dvě strany se spojily v srpnu 1999 (Slider 2001: 231-232). Lužkov byl starostou Moskvy od roku 1992 do roku 2010, kdy byl odvolán Dmitrijem Medveděvem, který tento akt odůvodnil „ztrátou důvěry“ (BBCb). Dalším politikem Vlasti byl Dmitrij Rogozin (Sakwa 2008), který je současným místopředsedou Dumy.

Jednota postrádala politický program či organizaci strany a objevila se krátce před volbami. V té době předseda vlády Vladimír Putin potvrdil iniciativu založení Jednoty ze strany Kremlu a krátce před samotnými volbami, v prosinci 1999, vyjádřil straně podporu, díky čemuž si nepochybně strana připsala mnoho hlasů (Slider 2001: 233-234).

Před parlamentními volbami v roce 1999 občané byli svědky masivní mediální kampaně Kremlu, která měla za cíl posílit Jednotu a oslabit Vlast-Celé Rusko a proto kampaň mířila proti Primakovovi (Hale 2004: 173). Výsledky parlamentních voleb jsou totiž velmi úzce vázané na prezidentské kandidáty – vítězství strany, která je podporuje, je i jejich vítězstvím. Příkladem mediální kampaně je show Sergeje Dorenka, ve které vysílal lživé informace za účelem pošpinění členů a vedení Vlasti – Celého Ruska (Hale 2004: 173). Show se stala velmi populární, lidé zde hledali nejen pobavení, ale část z nich pokládala i předkládané informace za pravdivé (Hale 2004: 173). Zde si lze povšimnout důležitosti role médií.

Vladimir Putin nebyl v té době známý ani příliš oblíbený, Boris Jelcin nicméně věřil v jeho charisma (Hale 2004: 175). Vladimíru Putinovi přineslo důvěru a oblíbenost jeho počínání v rámci Rusko-Čečenského konfliktu. Henry Hale (2004) označuje Putina již v tomto období za nejoblíbenějšího muže v zemi.

Na rozdíl od proprezidentských stran, které se účastnily ve volbách 1993 (Volba Rusko) a 1995 (Náš dům Rusko) Jednota nevznikla primárně za účelem reprezentovat prezidenta v parlamentu, ale z důvodů taktických. Jednota byla založena, aby konkurovala (a tedy „sebrala“ hlasy) straně Vlast – Celé Rusko (Hale 2004: 181). Úspěch jakékoliv strany dosáhla, byl tedy jakýmsi postranním (a velmi vítaným) jevem (Hale 2004: 181).

Jednotné Rusko jako takové vzniklo v roce 2001 spojením strany Jednota a Vlastí-Celým Ruskem. Jednota vznikla před volbami v roce 1999, na konci Jelcinovy éry. Nelze říci, že by Jednota měla program nebo ideologii, předkládá spíše stanovisko (Hale

2004: 183-4). Jednota prezentovala tehdejší politické směřování prezidenta Jelcina a Vlast-Celé Rusko (tehdy nejsilnější soupeř Jednoty) podporovalo na prezidentský úřad Primakova, bývalého kandidáta na členství v politbyru v Ústředním výboru Komunistické strany Sovětského svazu (Zygar 2016: 21).

Výrazným a oblíbeným politikem u vzniku Jednoty byl Sergei Šojgu, v té době ministr pro mimořádné situace (Sakwa 2008: 176). V roce 2012 byl jmenován gubernátorem v Moskevské oblasti a později téhož roku byl jmenován ministrem obrany (mil.ru). Některým politikům, kteří stáli u vzniku Jednotného Ruska se tedy podařilo kariérně prosadit, jiní byli nuceni odstoupit.

Jednota ve volbách do Dumy sklidila neočekávaný úspěch⁷. Krátce poté, v březnu 2000, Vladimir Putin zvítězil v prezidentských volbách. Nutno připomenout, že pokud by Jednota nezískala ve volbách vysokou podporu, zvolení Vladimira Putina prezidentem by bylo výrazně těžší. V tomto ohledu jsou výsledky parlamentních voleb mimořádně důležité.

Po volbách do Dumy Jednota spolupracovala s komunistickou stranou, aby společně vytěsnili Vlast-Celé Rusko. V roce 2001 Jednota změnila strategii a s Vlastí - Celým Ruskem se spojila a vytvořili tak stranu Jednotné Rusko (Roberts 2012: 21).

To, že se Jednota chtěla s Vlastí-Celým Ruskem spojit, by mohlo být interpretováno jako důležitý strategický krok (Hale 2004:189). Tento akt měl zajistit původní reprezentaci Kremlu ve stranickém systému a vyhnout se tak potenciálnímu vzniku stran reprezentující podobné zájmy, které by Jednotě mohly výhledově konkurovat (Hale 2004:189).

⁷ Jelcin ve svých memoárech napsal, že propojení Vladimira Putina s Jednotou bylo od začátku plánované, nikdo ale nepředpokládal takový úspěch, jaký se straně podařilo získat (Hale 2004:180).

2.2 Období 2000-2003

Stejně jako stranický systém se i regionální struktura po rozpadu Sovětského svazu demokratizovala (tedy decentralizovala) a s nástupem Vladimira Putina se systém začal centralizovat a upevňovat mocenskou vertikálu (Zubov 2015: 610). Oficiální odůvodnění těchto reforem bylo zajištění bezpečnosti a celistvosti země, aby se mohla bránit útokům zvenčí. Tyto argumenty používal prezident Putin především po teroristických útocích v roce 2004 (Zubov 2015: 612).

Jednotnému Rusku se postupně podařilo vybudovat výjimečně silné postavení nejen v Dumě, ale i na regionální úrovni. Ruská federace se dělí na 46 provincií, 21 republik, 4 autonomní okruhy, 9 krajů, 2 federální města (Moskva a Petrohrad) a 1 autonomní oblast (cia.gov). K roku 2012 mělo Jednotné Rusko většinu hlasů ve všech regionech, kromě Petrohradu a Amurské oblasti a dohromady ve všech regionech zaujímalo 72,3% mandátů (Wikipedia).

Ruská federace má dvoukomorový parlament neboli Federální shromáždění, které se skládá ze Státní dumy neboli Dumy (dolní komory) a Rady federace (horní komory), která je tvořena 170 členy – zástupci všech federálních subjektů (Leichtová 2008: 385). Každý region má v Radě federace dva zástupce.

Jednou z politických reforem z roku 2000 byla právě i reorganizace horní komory – již ji neměli tvořit gubernátoři ale řadoví funkcionáři výkonných a zákonodárných výborů (Zubov 2016: 580). Tato reforma výrazně snížila vliv regionů na celostátní úrovni – je lze tedy zřejmě obnovování mocenské vertikály a oslabování vlivu regionů.

Henry Hale píše, že komparativní studie ukázaly, že proces tvoření politických stran závisí na kombinaci dvou hlavních faktorů: na konfliktních liniích a na státu (převážně

na volebních zákonech) (Hale 2005: 147). Tvorba politických stran na základě štěpných linií ale v Rusku není příliš zakořeněná (převážně kvůli ruské autoritářské tradici), a tím větší váhu má druhý faktor – stát. Naproti tomu ve státech s výraznou tradicí stranického systému tvořeného konfliktními liniemi (např. ve Francii, přestože zde existují silné politické strany) je menší pravděpodobnost vytváření pro prezidentských stran, protože stát (a jeho volební zákony) má menší vliv při utváření stranického systému.

V roce 2003 se v Ruské federaci stále volilo smíšeným volebním systémem, nicméně byly nastavené nerovné podmínky pro nově vznikající politické strany (Russiavotes). V červnu 2001 Duma schválila Zákon o politických stranách, který obsahoval ustanovení přispívající ke snížení počtu stran (Hale 2004: 189). Existují názory, že právě volební reformy byly jedním z hlavních důvodů, proč se Jednotné Rusko stalo nejúspěšnější pro prezidentskou stranou. Oproti Volbě Ruska a Našemu domu Rusko⁸, se Jednotné Rusko velmi soustředilo na posilování svého vlivu v období 2000-2003 (Hale 2004: 189). Dalším faktorem přispívajícím k úspěchu Jednotného Ruska byla jistě popularita a důvěra voličů ve Vladimira Putina.

Na předvolební kampaň bylo často pohlíženo jako na nespravedlivou, nicméně nebyla dokázána nedemokratičnost voleb a na úspěch Jednotného Ruska v následujících volbách lze tedy pohlížet jako na trend ve společnosti (Holzer 2004: 345). Ve volbách 2003 naopak neuspěly strany zastupující liberální proud – Jabloko a Svaz pravicových sil. Strany by se do Dumy pravděpodobně dostaly, kdyby se před volbami spojily (Holzer 2004: 345). S neúspěchem liberálních stran souvisí Putinův „boj s oligarchy“,

⁸ Volba Ruska a Náš dům Rusko byly méně úspěšné strany, které vznikly na podporu prezidenta Jelcina v předchozím desetiletí (Hale 2004: 181).

při kterém byl zatčen Michail Chodorkovský, jehož společnost Jukos financovala liberální politické strany. Liberálnímu bloku tedy chyběly finance a schopnost vyjádřit stanovisko k dění v zemi, které se rychle měnilo (Zygar 2016: 86).

Částečné přípravy volebních reforem začaly před Putinovým prezidentstvím v roce 2000 – v posledních letech vlády prezidenta Jelcina existovaly dvě hlavní teorie toho, jak by měl být pozměněn volební systém. První variantou (kterou Jelcin upřednostňoval) byl většinový volební systém s jednomandátovými volebními obvody (White, Kryshtanovskaya 2011: 561), který by pravděpodobně vedl ke vzniku slabých politických stran. Druhou variantou byl listinný poměrný volební systém, který by naopak vedl k posílení vlivu politických stran (White, Kryshtanovskaya 2011: 561). Decentralizace stranického systému, která by byla založena na regionech, mohla ale zemi údajně roztříštit a mít obecně velmi špatné následky a proto Putin podpořil druhou možnost – kandidátní listiny inspirované systémem západního Německa (White, Kryshtanovskaya 2011: 561). Existuje názor, že Jednotné Rusko by mohlo získat více hlasů, pokud by se volilo v jednomandátových volebních obvodech. Vezmeme-li ale v potaz záměr Kremlu centralizovaně řídit zemi, je logické, že v tomto období Kreml upřednostnil druhou variantu (White, Kryshtanovskaya 2011: 561).

Z hlediska zavedení volebního systému bylo třeba odstranit z politické scény politické lídry s pomocí komunistické strany, aby Jednota prosadila svůj volební zákon. Následně byli odstraněni zástupci komunistické strany, kteří měli příliš velké ambice. Konečným cílem bylo přesunutí k plně proporčnímu systému⁹ (White, Kryshtanovskaya 2011: 561).

⁹ Podobu poměrných volebních systémů nejvýrazněji ovlivňují 4 proměnné: 1) Velikost volebního obvodu 2) matematická formule 3) uzavírací klauzule 4) počet a charakter úrovní volebních skrutinií (Novák, Lebeda 2004: 27).

V prosinci 2000 Putin představil novely zákonů týkajících se politických stran. Jedním z nejkontroverznějších bodů byl zákaz vytváření stran zájmů nebo menšin – náboženských etnických a profesních.

Dále byly zavedeny nové podmínky účasti stran ve volbách. Strany musely nově mít 10 000 členů, přičemž v polovině regionech (45) musely mít strany nejméně 100 členů (Sakwa 2008: 142). Nařízení ohledně podpory v jednotlivých regionech lze chápat jako opatření proti separatistickým tendencím, podporu stability parlamentu a především ztížení podmínek pro politické subjekty získat zástupce v parlamentu. Dalším nařízením byla povinnost stran dokládat veškeré příjmy a omezení možných darů od soukromníků (Sakwa 2008: 143).

Hlavním záměrem těchto změn bylo snížit počet politických stran, což zejména podporovala doložka o nutné podpoře členů ve 45 regionech. Nařízení opravdu splnila účel, protože počet stran z původních 197 po těchto nařízeních klesl na 50 (Sakwa 2008: 143). V roce 2004 byly provedeny další změny, které měly ještě o něco více znesnadnit vstup do Dumy malým stranám: nyní bylo k účasti ve volbách třeba 50 000 členů, z čehož 500 alespoň v polovině regionů a přehled o financích bylo tentokrát dokonce třeba vykazovat každé tři měsíce. Samotné Jednotné Rusko mělo v roce 2001 350 000 členů (Sakwa 2008: 143).

Další výraznou změnou bylo zvednutí volebního kvora z původních 5% na 7%. Existuje názor, že zvednutí kvora bylo namířené proti „otravným stranám“ (irritant parties), například proti Ruské Komunistické straně práce a Ruské republikánské straně. Díky zvednutí kvora se do parlamentu nemohou vrátit ale ani například Jabloko nebo Svaz pravicových sil. Přestože tyto strany neměly velkou šanci hranici kvora překročit, existovala možnost, že by tyto strany mohly šířit protiputinovské názory a upozorňovat

na probíhající legislativní změny, což pro Kreml bylo nežádoucí (White, Kryshtanovskaya 2011: 561). Příмым následkem zvednutí kvora je velmi pravděpodobný úbytek stran v parlamentu, přičemž strany, které v Dumě zůstanou, získají ještě větší zastoupení, protože „propadlé“ hlasy menších stran budou přerozděleny právě jim. Z původních sedmi stran lze po této změně počítat spíše s třemi až čtyřmi (White, Kryshtanovskaya 2011: 561).

Zvýšení kvora s sebou částečně přináší sebenaplnující efekt v tom smyslu, že voliči mají tendenci volit takovým způsobem, aby jejich hlas byl „započítán“, tím pádem je pravděpodobné, že po zvýšení volebního kvora se změní i jejich volební preference.

Také finanční podporu bude pravděpodobně těžší získat, pokud je těžší potenciálním investorům garantovat, že strana ve volbách uspěje (White, Kryshtanovskaya 2011: 564).

Nejen že kворum bylo zvýšeno, ale navíc byl zaveden i zákaz spojování menších stran, což byl způsob, jakým se malým stranám podařilo kворum překročit v minulosti (White, Kryshtanovskaya 2011: 564). Kreml toto opatření vysvětlil nutností zamezení plovoucího stranického systému, o kterém hovoří Richard Rose¹⁰. Za předpokladu, že by při každých dalších volbách voliči vybírali z nových stran, nastala by situace, která by stranám nedovolovala rozvíjet se a posouvat se v politických cílech kupředu. Voliči by nemohli vyjadřovat stranám podporu nebo naopak nesouhlas za uplynulé volební období (Rose et al. 2001: 217).

Rétorika Kremlu byla tedy taková, že strany by měly být větší a stálejší, aby zde fungovala dlouhodobá odpovědnost vůči občanům a kontinuita v legislativních procesech. Malým, nestálým stranám měl být tedy odepřen přístup do parlamentu,

¹⁰ Termínem „plovoucí“ vyjadřuje Rose právě nestálost stran a jejich častou proměnlivost. Vzniká zde problém chybějící odpovědnosti stran vůči voličům (Rose et al. 2001: 217).

protože by nebyly přínosem. Zvýšení kvora bylo mimo jiné obhajováno tím, že jeho zvýšení znesnadní extrémistickým stranám dostat se do parlamentu (White, Kryshstanovskaya 2011: 564).

Když výše zmíněné shrneme, v roce 2001 byl přijat nový volební zákon, který zásadně změnil dosavadní nastavení. Strany se opět vzdálily od možnosti zasahování a reálného ovlivňování politiky, nemluvě o svobodných a spravedlivých volbách (White 2012: 211). Se změnou přístupu k volbám se mění i samotná role politických stran. Zatímco v Jelcinově éře politické nastavení poskytovalo stranám rozšířený vliv, po Putinových reformách vznikl kontrolovaný a strukturovaný stranický systém. To Putinovi umožnilo udržovat svůj vlastní vliv a postavení, a používat Jednotné Rusko jako nástroj (Robinson 2012: 307).

2.3 Období 2004-2007

V druhém volebním období pokračuje proces reforem v duchu oslabování regionů a posilování centra. Volba gubernátora již nevzniká společenským konsenzem – hlasováním občanů, nicméně kandidáti jsou nominováni prezidentem Ruské federace a voleni místními zákonodárnými shromážděními (Zubov 2015: 580).¹¹ Pokud místní zákonodárna shromáždění dvakrát nezvolí prezidentem navrženého kandidáta, prezident toto shromáždění může rozpustit (Zubov 2015: 612). Stejně tak může prezident propustit gubernátora, jako to například udělal s Jurijem Lužkovem - „pro nedostatek důvěry“.

¹¹ Od roku 2012 se gubernátoři opět volí přímo.

Díky této reformě si Putin mohl být jistější oddaností vedoucích představitelů federálních celků, přičemž Kreml dal jasně najevo, že postavení jednotlivých politiků v regionech je přímo závislé na tom, jestli Jednotné Rusko v jejich regionu dosáhne dobrých výsledků. Ti neúspěšní byli brzy ve svých funkcích nahrazeni (Golosov 2011: 636). O požadovaných výsledcích byli lídři v regionech informováni (určoval je Kreml) a velmi se tedy snažili, aby splnili očekávání a mohli vykonávat danou funkci. Toto jsou informace, které nebyly utajované, naopak někdy se o nich hovořilo v médiích (Golosov 2011: 636). Funguje zde tedy princip osobní odpovědnosti, který je efektivní a motivující pro vysoce postavené politiky v regionech. Právě tato politická elita následně řídí infrastrukturu v regionech, která vede k ovlivňování volebního chování ve prospěch Jednotného Ruska. Tento jev je někdy označován termínem „administrativní zdroj“ (administrative resource) (S. White 2011: 533-534).

Setkáváme se s názorem, že nejdůležitějším úkolem reformy 2005-2007 bylo dosáhnout snadnější manipulaci v parlamentu (White, Kryshstanovskaya 2011: 562).

V roce 2004 Putin uvedl novou volební reformu, která zaváděla plně poměrný volební systém, který trval až do reformy v roce 2012. Vladimir Putin tuto reformu odůvodňoval dlouhodobým cílem omezit malé politické strany, které nejsou prospěšné (Sakwa 2008: 166).

Rok 2007 byl rokem, kdy vyvrcholila efektivita spolupráce Jednotného Ruska a prezidenta Putina, který se tento rok stal i lídrem kandidátky (Leichtová 2008: 390). Strana získala téměř 65% hlasů a získala ústavní většinu v Dumě.

Ve volbách v roce 2007 byl Vladimir Putin na prvním místě kandidátní listiny Jednotného Ruska. Kampaň byla založena na jeho osobě a úspěších, kterých dosáhl jako prezident (McFaul 2010).¹²

Před volbami v roce 2007 se obměnila velká část členů volebních komisí. Tato změna výrazně zvýšila podíl představitelů Jednotného Ruska v komisích, kteří byli obviněni z falšování výsledků voleb (White S. 2011: 538).¹³

Kromě manipulování volebních výsledků, se Jednotné Rusko snaží ovlivňovat také volební chování. Jak to probíhá? Jednou z nejrozšířenějších praktik bylo zvýšit nátlak prostřednictvím škol – rodiče se museli účastnit přednášek s představiteli Jednotného Ruska a studentům bylo za nepodporu Jednotného Ruska ve volbách vyhrožováno špatnými známkami nebo ztrátou kolejí (White, Feklyunina 2011: 598). Dále například někteří továrníci byli nuceni nařídít svým zaměstnancům, aby dali hlas ve volbách Jednotnému Rusku. Prostor pro vyjádření nesouhlasu byl téměř mizivý – oficiální stížnosti byly ignorovány a protestní akce neměly valný efekt, zejména proto, že media sloužila výhradně k propagaci Kremlu (White, Feklyunina 2011: 598).

Také je nutno zmínit důležitost televizního vysílání, které je přímo kontrolováno státem, tedy mohlo volně sloužit k zobrazování Kremlu v nejlepším možném světle a jeho soky spíše nepřipomínat nebo když už, tak v pejorativním kontextu (S. White 2011: 535). Toto tvrzení podporuje většina průzkumů, které se shodnou na tom, že Jednotné Rusko a pro-moskevská uskupení získaly v televizi několikanásobně více prostoru pro svou prezentaci. Jinak tomu nebylo ani před prezidentskými volbami v roce 2007 kdy Dmitrij Medveděv získal pro sebepropagaci 43% času z celkového předvolebního vysílání

¹² Zde se ukazuje, že probíhá socializace a mobilizace politické strany, o které jsme hovořili v první kapitole.

¹³ Celkový počet komisí byl 64, v 15 se změnil předseda, ve 27 přibyli noví členové a 26 změnilo tajemníka (S. White 2011: 538).

hlavní národní televize, přičemž všichni ostatní kandidáti měli méně než 10% (S. White 2011: 535).

Vezmeme-li v potaz geografický rozměr Ruska, pro vedení a centralizaci státu je nesmírně důležitá masová komunikace, a to především pro šíření vlivu po celém území. Jak napsal Konstantin von Eggert¹⁴, zhruba 80% ruských občanů získává informace a názory z televizního vysílání, tři poslední generace žily převážně v izolaci a tři čtvrtiny občanů nemají cestovní pas. Jinak řečeno, velká část populace žije pouze v ruské realitě, přičemž spoléhá na televizní vysílání. Proto když Kreml na začátku 21. století převzal kontrolu nad hlavními státními televizemi, jednalo se o rozhodující moment (von Eggert 2014).

2.4 Období 2008-2010

Na konci roku 2008 byla přijata další ústavní opatření – mandát poslanců Dumy byl prodloužen na pět let, počínaje rokem 2011. Stejně tak i prezidentské období bylo prodlouženo na šest let počínaje rokem 2012 (S. White 2011: 532).

Po uplynutí dvou volebních období vystřídal Vladimira Putina v prezidentském křesle Dmitrij Medveděv, současný předseda Jednotného Ruska. Medveděv nicméně jednal technokraticky a v Putinovském duchu, neměl tak silnou vůdcovskou auru jako jeho předchůdce. Změna vnímání prezidenta tedy přirozeně přinesla rozpor v souvislosti s Jednotným Ruskem – jedná se o proprezidentskou nebo pro-putinovskou stranu? (Robinson 2012: 306). Přestože Putin nebyl členem strany, v době Medveděvova prezidentství straně předsedal.

¹⁴ Konstantin von Eggert je ruský novinář, který vedl pobočku BBC v Moskvě v letech 2002-2008 a byl šéfredaktorem Kommersantu mezi lety 2012-2013 (World Affairs).

V roce 2009 existovalo sedm stran s oficiální registrací. Důležitější, než počet stran je ale otázka, jestli některé ze stran nabízely programově rozdílné alternativy a jestli dokázaly zaujmout regionální politiky (Golosov 2011: 636). Politická alternativa pro Jednotné Rusko reálně neexistovala.

Dmitrij Medveděv se nicméně proti Putinovi vymezil v roce 2009 názorem, že je třeba obnovit svobodnou soutěž pro nové politické subjekty. Projevil dokonce názor, že opoziční subjekty, které nejsou v parlamentu, by měly mít (omezený) počet míst v Dumě (White D. 2011: 674). David White (2011) hodnotí šance pro opozici k roku 2010 a vyjadřuje názor, že i přes ekonomickou krizi, protivládní protesty a Medveděvovu liberalizační politiku vyhlídky nebyly příznivé.

2.5 2011-2017

Před volbami v roce 2011 Jednotné Rusko čelí velmi výrazné protikampani – strana získává označení “strana podvodníků a zlodějů” (*Партия жуликов и воров*), podle vyjádření opozičního novináře Alexeje Navalného (Zygar 2016: 250-251). Alexej Navalny byl jedním z prvních politiků, kterým se podařilo získat popularitu mimo vládnocí stranu, přičemž jeho podporovatelé byli hlavně mladí a iniciativní obyvatelé především větších měst, kteří měli přístup k internetu (Zygar 2016: 252).

S rokem 2011 přichází změna, která nedovoluje poslancům měnit stranickou příslušnost. Pokud tak nějaký poslanec chce učinit, je automaticky nahrazen další osobou na oficiálním seznamu politické strany. Poslanci nicméně mohou odejít ze své stávající strany a vystupovat v Dumě jako nezávislí (russiavotes.org). S posilováním vlivu Jednotného Ruska v regionech souvisí nově zavedené primární volby Jednotného

Ruska. Primární volby Jednotné Rusko zavedlo, aby posílilo legitimizaci své moci v regionech (alespoň v očích některých voličů) a posílilo celkové postavení instituce proprezidentské strany (Huskey 2016). Hlavní reforma přinášela možnost všem voličům, aby si před-vybrali kandidáty, které o několik měsíců později budou mít možnost zvolit, zprostředkovávala tak bližší kontakt veřejnosti a politiky. Kromě jiného, „primárky“ měly za účel přivést ke straně nové občany tím, že za stranu mohl kandidovat téměř kdokoli a širší veřejnosti se tak otevíraly karierní možnosti ve spolupráci s Jednotným Ruskem (Huskey 2016). První primárky se uskutečnily v roce 2011 a další v roce 2016. Jednotné Rusko pravděpodobně doufalo, že se mu díky nahrazení starých oligarchů novými tvářemi podaří získat nová skupina podporovatelů (Radio Free Europe).

Do Dumy se dostaly 4 politické strany, přičemž Jednotné Rusko získalo téměř o 15% hlasů a 77 mandátů méně než v předchozích volbách. Zbylé zvolené strany si naopak polepšily, komunisté o 35 mandátů, Liberální demokraté o 16 a Spravedlivé Rusko o 26. Liberální strany se do Dumy opět nedostaly (russiavotes.org). Kremelský ideolog Vladislav Surkov Spravedlivé Rusko již v době jeho vzniku (2006) otevřeně popsal jako „druhou nohu režimu“, tedy jako středolevou opozici k Jednotnému Rusku (Česká televize).

I v reakci na výše zmíněné události Jednotné Rusko vymýšlí nové strategie jak zvýšit svou popularitu a vliv a legitimizovat svou moc. Po prezidentských volbách v roce 2012 se pod vedením Vladimira Putina odehrály výrazné změny ve volebním systému do Státní dumy – polovina ze 450 mandátů bude volena proporcčně a druhá polovina bude volena přímou volbou konkrétních kandidátů s možností zapojení se i pro nezávislé

kandidáty (Herszenhorn 2013). Přestože takováto reforma se jeví jako liberalizace systému, může mít nakonec efekt opačný – nezávislí kandidáti se často přidávají k nejsilnější straně když se formuje parlament, protože mohou využívat výhod, které nabízí prezidentská administrativa (Herszenhorn 2013).

Abychom se vrátili k nedemokratičnosti voleb v Ruské federaci - nepopíratelným důkazem je záznam vystoupení z 23. září 2016 Gennadije Andrejeviče Zjuganova, předsedy Komunistické strany Ruské federace, dostupné na oficiálních stránkách kprf.ru. G. A. Zjuganov zde v podstatě vznáší stížnost, že i přes podporu, kterou Komunistická strana vyjadřuje Kremlu, nedostává odpovídající část mandátů hodnou reálné podpory veřejnosti či dokonce že dochází k diskreditaci komunistických politiků: „Vždy jsme dosahovali dobrých výsledků, ale najednou se stane, že dokonce slavný admirál, který se celý život věnoval obraně, všestranně podporoval Ministerstvo obrany, neprošel“ (Romancov 2016). Dále G.A. Zjuganov upozorňuje na vysoké procento hlasů, které opoziční strany obdržely se „100% čistými výsledky“ například v okrsku v centru Moskvy a dodává: „Nekritizuji, nezlobím se, chci, aby země žila v míru, přátelství a udělám vše, abych podpořil Vaši státně-vlasteneckou linii, neboť ji pokládám za záchrannou“ (Romancov 2016). Výše uvedené potvrzuje tezi, která byla uvedena již v úvodní kapitole – totiž že další politické strany formálně existují, ale nepředstavují reálnou opozici k vládnoucí straně.

S tímto tvrzením souhlasí Sarah Birch, která tvrdí, že tradici voleb v Sovětském svazu lze popsat jako odsouhlasené rituály (acclamatory rituals), které měly jen málo co dočinění s plnohodnotnou politickou volbou (Birch 2011: 722). V post-komunistickém Rusku vidí jako hlavní problémy voleb, že jediný zdroj informací pochází z médií a také fakt, že mnoho lidí z vyšších společenských okruhů je v politické straně osobně

zainteresováno. Lze tedy říci, že volby spíše fungují jako regulátor moci mezi elitami (Birch 2011: 722).

3. Rozdílné pojetí demokracie a ideologie Jednotného

Ruska

Putinův záměr u moci byl zrekonstruovat stát, přičemž s sebou nesl Jelcinovo dědictví. 90. léta nebyla pro Rusko velmi stabilním obdobím a proto vyhlídka nového silného prezidenta, který nastolí pořádek a nová pravidla, byla velmi lákavá. Politika Borise Jelcina byla totiž založena na vymezení se vůči návratu komunistů, tento „strach“ se nicméně po několika letech vyčerpal (Leichtová 2010: 113). V 90. letech Rusko prožívalo při přechodu od autoritarismu řadu příliš rychlých změn, s kterými souvisely nedostatky v zákonech, neukotvenost centrálních institucí a chaotická decentralizace systému, což otevřelo možnost působení různých nelegálních praktik a přinášelo chaos (Leichtová 2010: 113). Hlavním pilířem Putinovy politiky tedy bylo přinést stabilitu do politického systému a zajistit občanům klidný život, přičemž nebylo nezbytné, aby tento proces byl postaven na principech demokracie, jak je praktikovaná na západě, nicméně by to měly být praktiky demokratické. Navíc z jistého úhlu pohledu, předvídatelnost stran v Dumě a výsledky voleb mohou být výhodou (White, Kryshtanovskaya 2011: 564). Jak jsme se přesvědčili výše, některé změny fungování státu a jeho vedení vedly k vybudování nového uspořádání, kde byla výrazně centralizovaná mocenská struktura. V druhé kapitole jsme uvedli, že se novým politickým stranám nedařilo zapojit se do politického fungování, tím pádem se moc soustřeďovala do rukou elit. Tento jev byl obhajován důrazem na stabilitu systému. Ruské elity se soustředily v Jednotném Rusku a mimo něj neměly reálnou konkurenci.

Eric Shiraev píše, že existují různé způsoby, jak pohlížet na ruské politické uspořádání – autoritářský stát, semi-autoritativní stát, hybridní stát nebo Suverénní demokracii.

Suverénní demokracie je uspořádání, které je uznáno jako model v Moskvě, ale jen nemnozí západní odborníci se s tímto modelem dokáží ztotožnit. S touto teorií přišel Vladislav Surkov v roce 2006 a víceméně nahradil dosavadní postoj státu, který o sobě hovořil jako o „řízené demokracii“. ¹⁵ Suverénní demokracie tvrdí, že Rusko je suverénní demokratickou zemí hájící vlastní zájmy a provozuje politiku, která se nikterak neliší ani například od Spojených států amerických (Shiraev 2010: 17). Zastánci této teorie tvrdí, že od 90. let Rusko prošlo radikální změnou – z komunistické diktatury se stalo mnohostrannou demokracií, stejně tak ekonomika se z centrálně řízené přeměnila na tržní (Shiraev 2010: 17). V ruské politice jsou tedy patrné tendence, ve kterých se Rusko pokouší přiblížit západnímu uvažování (nebo si to alespoň snaží namluvit).

Oproti podobnému uspořádání řízené demokracie (vyznačující se silným prezidencialismem, ovlivňování médií a dohledem nad volbami – to vše v „demokratickém“ duchu) je Suverénní demokracie model více konkretizovaný konkrétně na Rusko v mezinárodních vztazích (Leichtová 2010: 113-114).

Derek Hutcheson hodnotí mezinárodní sledování voleb v Rusku, které provedla OBSE/OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe). Dochází k závěru, že ideové vnímání demokracie se v Rusku opravdu liší od západního vnímání (Hutcheson 2011: 700). Jinými slovy – pro ruské občany demokracie představuje jiné hodnoty, než kterými je chápána například v jiných částech Evropy.

Stejně jako se postupně měnily ideologické postoje a názory politické elity okolo prezidenta Putina, stejně tak se vyvíjela ideologie Jednotného Ruska.

¹⁵ Termín řízená demokracie vznikl s nástupem Vladimira Putina. Pravděpodobně vznikl, aby se odlišil od Jelcinovy „neřízené“ demokracie (Zygar 2016: 35).

Podívejme se, jak se postupně vyvíjela ideologie Jednotného Ruska, začněme s Jednotou. Část odborníků tvrdí, že Jednota vzniká jako neideologické hnutí bez konkrétního programu. „Jednota v kampani předkládá spíše stanovisko než konkrétní program.“ (Hale 2004: 183). Přičemž se nepřiklání k ideologiím jako například k socialismu nebo kapitalismu. I Jevgenij Nazdratěnko, ruský politik a Jelcinův kritik, se vyslovil, že ideologií Jednoty je fakt, že žádnou nemá (Hale 2004: 184). Na druhé straně například Boris Gryzlov, v té době předseda strany, ideologii deklaroval – Jednota podle jeho slov byla pravicově konzervativní strana zaměřená na střední třídu, přičemž silnou střední třídu považoval za základní předpoklad pro stabilitu v zemi (Remington 2008: 967). O dva roky později, když už místo Jednoty existovalo Jednotné Rusko, Gryzlov nadále zdůrazňoval důležitost střední třídy a nutnost její podpory (Remington 2008: 967).

V roce 2004 Jan Holzer hovoří o Jednotném Rusku v období 2001-2003 jako o „socialistické (sociálně-demokratické) straně, která reprezentuje Kremelskou politiku a její regionální struktury, nese řadu rysů bývalé komunistické nomenklatury, zastupuje zájmy Kremlu a legitimizuje jejich aktivity“ (Holzer 2004: 345). Gryzlov nicméně v roce 2005 stále deklaroval existenci ideologie a hovořil o Jednotném Rusku jako o sociálně konzervativní straně, která podporuje střední třídu¹⁶ a nevyhledává žádný druh revolucí – ať už ekonomické, finanční, kulturní, nebo barevné (Remington 2008: 967). Tím jistě narážel na revoluci na Ukrajině a na fakt, že podporovatelé Jednotného Ruska by neměli vystupovat proti současnému politickému vedení. Poznámka o konzervativním a protirevolučním postoji je pravděpodobně limitována momentálními postoji Kremlu, jak uvedeme níže v souvislosti s ekonomickými reformami.

¹⁶ Může se zdát paradoxní, že to byla právě střední třída velkých měst, která vystupovala proti režimu ve velkých protestech v roce 2011.

V této době byl do důležité funkce tajemníka předsednictva generální rady dosazen Vjačeslav Volodin, bývalý člen Vlasti-Celého Ruska, který pronášel hesla, která se nesla v Surkovově duchu - například: „Jednotné Rusko je vyznavačem evropských hodnot“ nebo „rozvoj vnitrostranické diskuse“ (Zygar 2016: 144).

Zatímco předseda strany podtrhoval zaměřování se na střední třídu, hlavní kremelský ideolog Vladislav Surkov na školení Jednotného Ruska v únoru 2006 prohlásil, že „pokud se naši podnikatelé nepřemění v národní buržoazii, potom, samozřejmě, nemáme (my-Jednotné Rusko – poznámka autora) budoucnost“ (Remington 2008: 968). Zde se ukazuje důležitost zapojování (nejen politických) elit do Jednotného Ruska. můžeme zde vidět, že strana nepůsobí jako názorová platforma, nýbrž jako brána k moci a prostředkům. Na veřejnost se snaží působit jinými názory než prezentuje ve svém středu.

V roce 2007 Jednotné Rusko opět otevřeně podporovalo názory prezidenta Putina, když přišlo s tzv. Putinovým plánem – sloganem, s kterým Jednotné Rusko vedlo volební kampaň a zároveň volebním programem. Tento program například hlásal (ER.RU):

- vývoj Ruska jako jedinečné civilizace, ochranu kulturního prostoru, jazyka a tradice
- zvyšování konkurenceschopnosti ekonomie pomocí inovativních technologií, podpora vědy, vývoj infrastruktury
- posilování suverenity Ruska a jeho obrany, zajištění náležitého místa pro Rusko v multipolárním světě.

Putinův program čelil hojně kritice, například lídr Komunistické strany Zjuganov o něm řekl, že hovoří v zájmu „velkých společností a oligarchů“ (Zakatnova 2007).

Koncem roku 2009 o sobě strana stále hovořila jako o straně sociálně-konzervativní, ve skutečnosti ale Jednotné Rusko pouze přebíralo prezidentskou agendu (Roberts 2012a: 236). V této době se objevovala podezření, že Jednotné Rusko je pouze prostředkem k propagování výkonné moci, že zneužívá svou infrastrukturu a vliv v médiích aby získalo co nejvíce finančních prostředků (Roberts 2012a: 236). Nesoulad ideologie a praxe se ukazuje v březnu 2009, kdy měla strana za úkol prezentovat postup vlády po ekonomické krizi, která na Rusko dopadala od konce roku 2008. Jednotně Rusko jednoznačně podpořilo návrh Medveděvovy modernizace ekonomiky (Roberts 2012a: 236)¹⁷. Souhlas s nutností poměrně zásadně modernizovat ekonomiku se tedy neslučuje se sociálně-konzervativním smýšlením Jednotného Ruska, které, jak bylo explicitně uvedeno výše, nevyhledává reformy jakéhokoli typu.

V roce 2011 psal David White o Jednotném Rusku, že by se strana dala považovat za pragmaticko-patriotickou catch-all stranu. Dále zdůrazňuje, že pokud strana postrádá ucelenou ideologii, je o to důležitější charismatický vůdce, který pro stranu získává podporu (D. White 2011: 667). Jinak řečeno – silná strana potřebuje alespoň jedno - silnou ideologii nebo charismatického vůdce. O to specifitější je situace v momentě, kdy Vladimir Putin ani není členem strany (v období Medveděvova prezidentství, byl nicméně jejím předsedou). Zdánlivá nezávislost strany a prezidenta totiž straně poskytuje ještě větší volnost v jejím počínání a politickém manévrování (D. White 2011: 667). Skutečnost, že se jedná o catch-all stranu by mohl podpořit fakt, že o pár let dříve vznikla v rámci Jednotného Ruska různá ideologická křídla, aby strana pokryla co nejširší názorové spektrum a aby se většina diskusí odehrávala uvnitř strany (Zygar 2016: 143). Vnitřně je strana rozdělena do čtyř vnitřních klubů, které zastupují názorové

¹⁷ Tato ekonomická modernizace byla stranickým programem oficiálně podpořena na XI. kongresu Jednotného Ruska v listopadu 2009 (Roberts 2012a: 236).

proudy: Klub 4. listopad (liberálně-konzervativní), Centrum pro sociálně konzervativní politiku (sociálně-konzervativní), Státní patriotický klub (konzervativně-liberální) a Libarální klub (liberální) (Remington 2010).

Zde se setkáváme s podporou „vnitrostranické diskuze“ o které hovořil již Vjačeslav Volodin. Diskuse mezi jednotlivými proudy v rámci Jednotného Ruska měla zvyšovat svůj „catch-all“ potenciál a zároveň vynechávat z diskuze ostatní politické strany.

Zajímavým projektem, který spolupracuje s Jednotným Ruskem je Všeruská lidová fronta Vladimira Putina, kterou ruský prezident sám založil v roce 2011. Po protestech probíhajících kvůli manipulaci voleb v roce 2011 potřeboval Putin, aby strana znovuzískala důvěru, zvýšila svou popularitu a podporovala ho v nadcházejících prezidentských volbách. V únoru 2016 Všeruská lidová fronta vydala sérii animovaných klipů, které demonstrují, jak prezident (vtipně) zneškodňuje zkorumpované regionální politiky (Coalson 2016). Ve videoklipech je Vladimir Putin zobrazován jako neústupný strážce zákona likvidující politiky nedodržující zákony (Coalson 2016).

Přestože Vladimir Vladimirovič Putin (VVP) nebyl v volbách 2016 tváří strany, v červnu 2016 (jen pár měsíců před nadcházejícími parlamentními volbami), přišlo Jednotné Rusko s novým sloganem „Važno Vybrat' Pravit'no“ (VVP) což můžeme přeložit jako „Je nezbytné, abychom zvolili správně“ – tímto výrokem Jednotné Rusko jasně dává najevo, jaká volba je „správná“ a naznačuje, že ostatní možnosti správné nejsou. Také zkratka VVP shodující se v obou případech není náhodná (The Economist).

Jednotné Rusko na svém oficiálním webu uvádí, že jejich cílem je „zabezpečit blahobyt a rozvoj Ruska, zabezpečit občanům dobrou životní úroveň, bezpečnost jejich dětí,

možnost žít, učit se, důstojně pracovat a žít bez obav z budoucnosti“(ER.RUa), z takového popisu jen těžko vyčíst ideologickou povahu.

V současné době se spekuluje o konzervativním směřování strany. Tento „nový“ konzervatismus byl podmíněn potřebou upevnit argumenty pro legitimizaci režimu v očích elit i občanů (Makarychev, Yatsyk 2014). Součástí této ideologie je důraz na tradici a nacionalismus s kterým souvisí výrazná kritika euroatlantických států, které „popírají morální principy, a všechny tradiční identity: národní, kulturní, náboženské a dokonce sexuální“ (Makarychev, Yatsyk 2014). S tím souvisí, že prezident Putin podepsal na začátku prosince 2016 novou doktrínu o informační bezpečnosti Ruské federace (Dokument o informační bezpečnosti 2016). Dokument byl vytvořen experty za účelem „zabezpečení národní bezpečnosti Ruské federace v informační sféře“. Dokument především varuje před zahraničními vlivy, které šíří zaujaté názory a mohly by tak ovlivnit stabilitu země. Tajné služby vlád některých států údajně vyvíjí „informačně psychologický tlak s úmyslem destabilizovat vnitropolitickou a sociální situaci“ a to nejen v Rusku, ale po celém světě. Dále dokument upozorňuje na nebezpečnost zahraničních vlivů především pro mladou generaci, která by se mohla snadněji odcizit ruským hodnotám. Tento dokument zobrazuje ruskou tendenci uzavírání se před širším názorovým spektrem a kontrolu informačních toků.

Vraťme se ale k teorii - pokud definujeme termín konzervatismus tak jak o něm hovořil Samuel Huntington (1957: 454), mohli bychom konzervatismus spojovat s feudalismem, sociálním statutem, vlastníky půdy, tradičním režimem a morálkou. Na druhou stranu představitelé konzervatismu nejsou příznivci střední třídy, komercialismu, industrialismu, demokracie, liberalismu a individualismu. Jinými slovy bychom mohli říci, že konzervatismus potlačuje nové trendy a směřování již v zárodku.

Jednotné Rusko otevřeně souhlasí s Huntingtonovou analýzou a shledává sama sebe spíše tradicionalistickou stranou než konzervativní (Law 2015). Používání této terminologie je podle Vincenta Lawa nicméně spíše způsob, jak stranu učinit jednodušeji přijatelnou pro ruskou veřejnost, protože ve skutečnosti Jednotné Rusko zastává spíše „dietní liberalismus“ (Law 2015).

4. Občanská společnost

Magdalena Leichtová ukazuje na třech základních událostech proměnu občanské společnosti po roce 2000, jedná se o: zpřísnění podmínek registrace NGO, státní podporu vybraných subjektů občanské společnosti (viz. mladistvá hnutí, o kterých hovoříme dále) a vznik takzvané veřejné komory (Leichtová 2010: 111). Touto skutečností vyjadřuje rozpínání kontrolních orgánů režimu do sfér, které by měly zajišťovat zdravé a svobodné fungování společnosti - například nezávislá média (Leichtová 2010: 112).

V roce 2012 byl dokonce přijat nový zákon kvůli kterému se neziskové organizace musejí registrovat jako „zahraniční agenti“ jsou-li dotovány ze zahraničí a angažují se v politických tématech (duma.gov.ru). Přijetí takového zákona naznačuje strach z barevných revolucí a snahu předcházet opozičním aktivistům v širší míře ovlivňovat veřejné mínění. Jednotné Rusko a sympatizující organizace se tedy snaží získat co největší část vlivu v občanské sféře – diskuse by se tedy měla odehrávat uvnitř tohoto proudu, nikoli navenek, s opozicí.

Zatímco některá hnutí jsou podporována, u jiných by se dalo říci, že stát brání jejich působení. Příkladem může být moskevská pobočka Amnesty International, kterou, jak píše Kommersant, jednoho dne uzavřeli, přičemž oficiálními důvody byly problémy technického charakteru jako neplacení nájmu (Kommersant.ru 2016). Je nicméně zjevné, že spíše než o nesrovnalosti technické se jednalo o rozdílnost názorového smýšlení. Příkladem z českého prostředí může být Člověk v tísni, který dlouhodobě působil v Čečensku a musel ukončit svou činnost (Leichtová 2010: 111).

Ruský historik a kandidát ve volbách do Státní dumy Andrej Zubov konstatuje, že v ruské společnosti chybí střední třída, která je základem občanské společnosti. V zemích s demokratickou tradicí se střední třída skládá z lidí, kteří jsou vzdělaní, samostatně si tvoří politické názory a záleží jim na dodržování zákonů, protože většina z nich buduje svou profesní kariéru (Zubov 2015: 590). Dalším důvodem slabé občanské společnosti je ruská politická kultura. V minulosti lidé ztotožňovali svůj osud s osudem státu, od kterého očekávali ochranu, podporu, pořádek a spravedlivost. Existuje tradice Ruska jako velitele ve světě (například jako vůdce komunistického světa), ruští občané tedy tíhnou k autoritám, mají pro ně respekt a zásadami státu zůstává jednomyslnost a pospolitost (Zubov 2015: 590).

Jak jsme již zmínili, v ruské politické kultuře není tradice historických politických stran (snad kromě komunistické), tím pádem pro vládnoucí stranu může být jednodušší výrazněji ovlivňovat občanskou sféru, jednoduše proto, že neexistuje výrazná konkurence. Jednotné Rusko je největší politickou stranou a ta se řídí pokyny hlavních politických lídrů. Politická elita tedy má vliv na občanskou společnost – ať už se jedná například o omezování činnosti organizací v neziskovém sektoru nebo o podporu vybraných organizací (například mládežnických hnutí v následující podkapitole).

Jednotné Rusko má v těchto změnách důležitou funkci – mělo by bez přílišné angažovanosti odsouhlasit všechny potřebné legální změny.

Takováto opatření vznikají, aby omezovala pluralitu názorů a nepřinášela alternativy k politickým postojům Kremlu a „chránila“ tak jeho stabilitu.

4.1 Mládežnická hnutí

Vychovávání mladé generace je důležitý a strategický krok. Následující podkapitola hovoří o dvou nejvýraznějších hnutích podporujících Vladimira Putina – jedná se o uskupení Naši a Mladou gardu.

Začněme s hnutím Naši. Samo o sobě hnutí tvrdilo, že je demokratickou, antifašistickou, anti-oligarchistickou nevládní organizací, která je ale vládou dotována (Johnson 2005). Pojmenování „nevládní organizace dotována vládou“ v sobě nicméně obsahuje rozpor. Moisés Naím, Venezuelský novinář a politik tvrdí, že takovéto organizace¹⁸, jsou vzrůstajícím trendem, které mohou být velmi nebezpečné a vyskytují se po celém světě. Jejich nebezpečí spočívá v tom, že mohou sloužit jako zbraň represivní vládnoucí elitě. Takovéto skupiny obvykle následují demokratické způsoby prosazování se a získávání na vlivu, aby demokracii později podkopávaly (Naím 2009). Vznik hnutí bylo nejspíše reakcí na Oranžovou revoluci a mělo popularizovat Jednotné Rusko a prokremelskou politiku.

Některé Moskevské noviny předkládaly názor, že hnutí Naši vzniklo, aby jednou převzalo úlohu Jednotného Ruska (Corwin 2005), v samotném hnutí se ale jedná i o ambice jednotlivců a o kariérní posun. Při vzniku Našich výrazně figuroval Vladislav Surkov, hlavní ideolog Kremlu (Pomerantsev 2014).

Hnutí Naši získávalo mediální pozornost a ne jedním autorem byly jejich aktivity částečně srovnávány s aktivitami Hitlerjungend (Whipple 2006, Matthews 2007), stejně

¹⁸ Moisés Naím je označuje zkratkou GONGO - governmently organized non-governmental organization (Naím 2009).

jako jejich důraz na dobrou fyzickou kondici, zdravý způsob života, abstinenci a „pložení potomků pro Rusko“ (Young 2007).

Příkladem zapojení Našich do politických událostí může být jaro 2007, kdy v Tallinnu vznikly neshody kvůli přestěhování hrobů a památníků sovětských vojáků z hlavního náměstí na vojenský hřbitov (Zygar 2016: 174). Hnutí Naši společně s estonskými Rusy (a ruskou televizí medializující situaci ve prospěch Ruska) protestovali v Tallinnu za ruské zájmy (Zygar 2016: 174).

Naši měli také svou roli při demonstracích v roce 2011, kdy občané protestovali kvůli nepravosti výsledků voleb. Tehdy bylo úkolem Našich bránit Putinovy zájmy a tedy vystupovat s protinázorem většiny protestujících. Jen těžko bychom tento jejich pokus mohli považovat za úspěšný (Antwal, Bacon 2012: 264). Nicméně účel toho uskupení je jasný – bránit názory Kremlu „z druhé strany“.

Hnutí Naši bylo rozpuštěno v průběhu prezidentských voleb 2012 (Grani.ru 2012).

Mladá garda (celým názvem Mladá Garda Jednotného Ruska) je hnutí, které vzniklo v roce 2005 a otevřeně podporuje Jednotné Rusko a tedy i proprezidentskou politiku. Původní Mladá Garda má kořeny již v období druhé světové války, kdy se jednalo o tajnou organizaci Komunistického svazu mládeže. Pozvolna se Mladá Garda začala obnovovat již od přelomu tisíciletí (BBCa). Základní myšlenkou je podnítit zájem mladých o pro-putinovsky naladěné společensko-politické dění.

Hnutí přilákalo mnoho mediální pozornosti, když v roce 2010 do svého čela jmenovalo ruskou špiónku původně působící ve Spojených státech amerických, Annu Čapman (BBCa). Takovýto akt vypovídá o antizápadním a proruském naladění hnutí.

Logo Mladé Gardy je psáno ve stejných barvách a stejným fontem jako logo Jednotného Ruska. Většina členů Mladé Gardy má na svých sociálních sítích odkazy na činnost mladé gardy (setkání, diskuze, návštěvy) v jejichž pozadí často vidíme i logo Jednotného Ruska. Jiné příspěvky zobrazují Vladimira Putina nebo odkazy na něj.

Jedním příkladem za všechny je video Darji Šarové¹⁹ na Instagramu, ve kterém Vladimir Putin před publikem říká malému chlapci, že ruské hranice nikde na světě nekončí²⁰. Šarová přidává popisek: „pokud by někdo zapomněl“ doprovázený emotikony ruské vlajky a červeného srdce a hashtagy #sláskouzruska #ruskojesíla (Šarová 2016). Tento příspěvek ukazuje názor vysoce postaveného člena Mladé Gardy – vnímání Ruska jako silného velitele ve světě s čelem s obdivovaným Vladimírem Putinem.

Dalším příkladem propagandy u mladých je počínání Vladislava Surkova po Oranžové revoluci. Surkov nechal analyzovat faktory, díky kterým revoluce byla úspěšná, a na jejich základě volil další strategii propagace Kremlu, kterou měl těmto faktorům co nejlépe předcházet (Zygar 2016: 126). Těmito faktory byly: mladá hnutí, rockoví muzikanti, nevládní organizace (dohlízející na spravedlivé volby) a nezávislá média (Zygar 2016: 126). Proto Surkov svolal nejpopulárnější rockery v zemi, snažil se je „naverbovat“ a následně je rozdělil do dvou skupin, které předal médiím, přičemž o jedné skupině se v médiích mělo hovořit a druhá neměla být vůbec zmiňovaná (Zygar 2016: 126).

Důvod existence těchto hnutí je nesporný, stejně tak jako tradice organizací mládeže tohoto typu. Jedná se o další způsob upevnování vlivu a převahy Jednotného Ruska.

¹⁹ Darja Šarová je mezinárodní tajemnice Mladé Gardy (2016).

²⁰ Záběr odvysílala televize Russia today 25.11.2016.

ZÁVĚR

V první kapitole jsme určili, že současný stranický systém Ruské Federace spadá do třídy monopartismu, protože má jednu dominantní stranu. Nelze hovořit o třídě jedné strany, protože další stranické subjekty existují a stejně tak můžeme vyloučit systém predominantní strany, u kterého je podmínkou svobodná stranická soutěž. Proto bychom stranický systém Ruské federace nejspíše zařadili jako typ pragmatické hegemonické strany.

Druhá kapitola sleduje chronologický vývoj ruského stranického systému a Jednotného Ruska - jak vzniklo Jednotné Rusko, kdo stál u jeho vzniku, jak strana postupně sílila a jakými způsoby byl upevňován její vliv. Dále hovoří o volebních reformách a dalších vlivech které zvýhodňovaly Jednotné Rusko oproti ostatním politickým stranám a pomáhaly upevňovat centralizaci moci v zemi. Jednotné Rusko sílilo z velké části díky volebním reformám podporující velké strany mající podporu po celém území federace. Dále velkou roli hrála popularita osobnosti Vladimira Putina v kombinaci s manipulováním voleb. Z reform, které snižují soutěživost systému jmenujme konkrétně například zvýšení volebního kvóra, zákaz vytváření předvolebních koalic, změny voleb regionálních politiků ve prospěch centra a nepospěch občanů žijících v daném regionu.

Jednotné Rusko je stranou moci, která postrádá jasně definovatelnou ideologii. Postrádá také historický základ, konkrétní skupinu společnosti nebo jejich zájmů, kterou by zastupovala na politické úrovni. Deklaruje socialisticko-konzervativní smýšlení, nicméně podporuje pro-kremelskou politiku. Příkladem může být podpoření ekonomických reform, které prosazoval prezident Medveděv, které se jednoznačně

neslučují se socialisticko-konzervativní ideologií, kterou deklaroval předseda strany Boris Gryzlov.

Kreml je také vybíravý v organizacích, které mohou v zemi působit – zatímco některé jsou státem podporované (například proputinovská hnutí pro mladé Naši nebo Mladá Garda) jiným, zejména neziskovým organizacím, je znesnadňováno působení v občanské sféře. Některým je zamezováno působit pod různými technickými záminkami a ostatní musejí být alespoň registrováni jako „zahraniční agenti“.

Jednotné Rusko spíše než politickou stranu připomíná vstupní bránu k moci, prostředkům a kontaktům. Také volby slouží spíše jako regulátor moci mezi elitami než jako otevřená soutěž. V práci jsme několikrát narazili na fakt, že politický „dialog“, stejně jako ruské elity všeho původu, je soustředěn uvnitř strany, nikoli rozprostřený v celém stranickém spektru – a zároveň vše, co se odehrává uvnitř Jednotného Ruska, podléhá Kremlu.

ZDROJE

KNIHY

BEYME, Klaus von. *Parteien in westlichen Demokratien*. 2., überarbeitete Aufl. München: Piper, 1984. 540 s. Piper; Bd. 245. ISBN 3-492-00545-4.

BROWN Archie. „Evaluating Russia's Democratization“. s. 546-568 in BROWN, Archie (ed.). *Contemporary russian politics: a reader*. Oxford: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-829999-0.

ČERVENKA, Jan. „Současný stranický systém z perspektivy konfliktních linií“. In KUNŠTÁL, Daniel. *České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti*. Praha: Sociologický ústav akademie věd ČR. 2006. ISBN 80-7330-081-8.

HEYWOOD, Andrew. *Politologie*. Překlad Zdeněk Masopust. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 537 s. ISBN 978-80-7380-115-1.

HOLZER, Jan. *Rusko*. in KUBÁT a kol. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia s.r.o., 2004. s. 325-354. ISBN 80-86432-90-4.

HOLZER, Jan. *Politické strany Ruska: hledání identity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004a. Politologická řada, sv. č. 18. ISBN 8073250322.

LEICHTOVÁ, Magdaléna. *Ruská federace: Od Sovětského svazu k řízené demokracii*. In CABADA, Ladislav a kol. *Nové demokracie střední a východní Evropy: komparace politických systémů*. 2008. Praha: Oeconomica. s. 379-398.

LEICHTOVÁ, Magdalena. *Pod maskou medvěda: neporozumění ve vztazích Ruska a Západu, po skončení studené války*. Brno: Václav Klemm, 2010. 246 s. ISBN 978-80-904083-4-0.

MCFAUL, Michael. STONER-WEISS, Kathryn. "Elections and Voters". In White, Stephen. *Developments in Russian Politics 7*. 2010. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-22449-0.

NOVÁK, Miroslav et al. *Úvod do studia politiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 783 s. Studijní texty; sv. 50. ISBN 978-80-7419-052-0.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-22-2.

REMYNGTON, Thomas F. "Parliamentary Politics in Russia". 2010. In WHITE, Stephen. *Developments in Russian Politics 7*. New York: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-230-22449-0.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Politický systém*. s. 180-199 v CABADA, Ladislav a kol. *Úvod do studia politické vědy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 445 s. Politologie. ISBN 80-86432-41-6.

SAKWA, Richard. *Russian politics and society*. 4th ed., Fully rev. and updated. New York: Routledge, 2008. ISBN 0203931254.

SAKWA, Richard. *Elections and National Integration in Russia* in HESLI, Vicki L. a REISINGER, William M. *The 1999-2000 elections in Russia: their impact and legacy*. New York: Cambridge University Press, 2003 s.121-142. ISBN 0521816769.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Přeložil Jiří KOHOUTEK, přeložil Petr TOMÁŠ. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Klasikové společenských věd. ISBN 80-7325-062-4.

SHIRAEV, Eric. *Russian government and politics: comparative government and politics*. 1st pub. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010. xvi, 338 s. Comparative government and politics. ISBN 978-0-230-23586-1.

SLIDER, Darrell. „Russia's Governors and Party Formation“. In BROWN, Archie (ed.). *Contemporary russian politics: a reader*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 224-234 ISBN 0-19-829999-0.

ZUBOV, Andrej Borisovič, ed. *Dějiny Ruska 20. století*. Praha: Argo, 2014-2015. Vydání první. 2. svazek. ISBN 978-80-257-0921-4.

ZYGAR', Michail Viktorovič. *Všichni muži Kremlu: stručná historie současného Ruska*. Překlad Libor Dvořák. První vydání. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2016. 413 stran. ISBN 978-80-87855-64-5.

ODBORNÉ ČLÁNKY A INTERNETOVÉ ZDROJE

ATWAL, Maya a BACON, Edwin. "The youth movement Nashi: contentious politics, civil society, and party politics." *East European Politics* [online]. 2012, 28(3), s. 256-266 [cit. 28.7.2016]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21599165.2012.691424>.

BBCa. „Russian spy Anna Chapman given pro-Kremlin youth role“ *BBC News*. [online] 22.12.2010 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-12060698>.

BBCb. "Moscow Mayor Yuri Luzhkov sacked by President Medvedev" *BBC News*. [online] 28.9.2010 [cit. 10.5.2017] Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-11424183>.

BIRCH, Sarah. Post-Soviet Electoral Practices in Comparative Perspective. *Europe-Asia Studies* [online]. 2011, 63(4), 703-725 [cit. 12.7.16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566431>.

BLONDEL, Jean. "Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies", *Canadian Journal of Political Science*. 1968. 1(2): s. 180-203. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3231605>.

COALSON, Robert. „Pro-Putin Front's Cartoons Show Russian President Executing Corrupt Officials.“ *Radio Free Europe* [online] 2.2.2016 [cit. 28.12.16] Dostupné z: <http://www.rferl.org/a/russia-putin-execution-corrupt-officials-cartoons/27528197.html>.

CORWIN, Julia: „Analysis: Walking With Putin“ *Radio Free Europe* [online] 2.3.2005 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://www.rferl.org/a/1057762.html>.

ČERNÝ, Jan. „Místní volby v Rusku utužily vládu Kremlu“ *Rozhlas.cz* [online] 15.9.2014 [cit. 10.5.2017] Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/svet/_zprava/mistni-volby-v-rusku-utužily-vladu-kremlu--1396687?print=1.

cia.gov. "THE WORLD FACTBOOK: Russia" *Oficiální stránka Central Intelligence Agency*. [online] [cit. 14.5.2017]. Dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>.

Česká televize. Oficiální stránky České televize. "Jednotné Rusko čeká za pár dní volební střet se systémovou opozicí" [online] 13.9.2016 [cit. 1.5.17] Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1906273-jednotne-rusko-ceka-za-par-dni-volebni-stret-se-systemovou-opozici>.

Dokument o informační bezpečnosti. "Об утверждении Доктрины информационной безопасности Российской Федерации" *Oficiální legislativní informační portál Ruské federace* [online] 6.12.2016 [cit. 13.12.16] Dostupné z:

<http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201612060002?index=0&rangeSize=1>.

duma.gov.ru „О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в части регулирования деятельности некоммерческих организаций, выполняющих функции иностранного агента" *Oficiální stránka Státní dumy Ruské federace* [cit. 10.5.2017] Dostupné z:

<http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=102766-6&02>.

ER.RUa, „Oficiální program strany“. *Oficiální stránka strany Jednotné Rusko*. [cit. 12.7.16] Dostupné z: <https://er.ru/party/program/>.

ER.RUb, "План Путина – достойное будущее великой страны" *Oficiální stránka strany Jednotné Rusko*. [cit. 10.5.2017] Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20080402091502/http://www.edinros.ru/news.html?rid=3144>.

GEL'MAN, Vladimir. "From Feckless Pluralism to Dominant Power Politics? The Transformation of Russia's Party system." *Democratization*. 2006. Vol. 13, No. 4, s. 545-561.

Grani.ru "Газета.Ру: Движение "Наши" ликвидируется." *Grani.ru* [online] 6.4.2012 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://graniru.org/Politics/Russia/Parties/m.196938.html>.

GOLOSOV, Grigorii V. The Regional Roots of Electoral Authoritarianism in Russia. *Europe-Asia Studies* [online]. 2011, 63(4), s. 623-639 [cit. 12.7.16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566427>.

HALE Henry E. „The Origins of United Russia and the Putin Presidency“ *Academic Research Library*. Spring 2004; 12(2); s.169-194.

HALE Henry E. „Electoral Markets, Party Substitutes, and Stalled Democratization in Russia.“ *Comparative Politics, City University of New York*. Vol. 37, No. 2, 2005. s. 147-166. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20072880>.

HUNTINGTON, Samuel P. „Conservatism as an Ideology“. *The American Political Science Review*, *American Political Science Association*. 1957. Vol. 51, No. 2. s. 454-473. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1952202>.

HUSKEY, Eugene. "Primaries Russian-Style – Selecting Parliamentary Candidates for United Russia." *Presidential power*. [online] 23.6.2016 [cit. 28.12.16] Dostupné z: http://presidential-power.com/?p=5054#_edn1.

HUTCHESON, Derek S. „Elections, International Observers and the Politicisation of Democratic Values“. *Europe-Asia Studies*. 2011, 63(4), 685-702 [cit. 2016-07-16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566430>.

JOHNSON, David, "Russia: new youth movement intends to eliminate regime of oligarchic capitalism" *Johnson's Russia List*. Washington, DC: Center for Defense

Information. [online] 4.15.2005 [cit. 28.12.16] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20050419231212/http://www.cdi.org/russia/johnson/9122-14.cfm>.

Kommersant.ru “Международных правозащитников лишили столичной прописки” [online] 3.11.2016 [cit. 21.3.2017] *Kommersant.ru*. Dostupné z: <http://www.kommersant.ru/doc/3134185>.

LAW, Vincent. „The ideology of United Russia“ *Radixjournal*. 10.4.2015 [online] [cit. 10.3.17] Dostupné z: <http://www.radixjournal.com/journal/2015/4/10/the-ideology-of-united-russia>.

MAKARYCHEV, Andrey. YATSYK, Alexandra. “A New Russian Conservatism: Domestic Roots and Repercussion for Europe”. 93: June 2014. *Notes internacionals CIDOB – Barcelona Centre for International Affairs*.

MATTHEWS, Owen. „Putin's powerful youth guard.“ *Newsweek*. [online] 28.5.2007 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://europe.newsweek.com/putins-powerful-youth-guard-101029?rm=eu>.

mil.ru “Sergei Shoigu” *Oficiální stránka ministerstva obrany Ruské federace* [online] [cit. 10.5.2017] Dostupné z: http://eng.mil.ru/en/management/minister.htm?id=11445111@SD_Employee.

NAÍM, Moisés: „How government-sponsored groups masquerade as civil society”. *Foreign Policy*. [online] 13.10.2009 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20150104003702/http://foreignpolicy.com/2009/10/13/what-is-a-gongo/>.

Parties and elections. “Databáze volebních výsledků v Evropě od roku 1945”. [online] © 1997-2016 *Wolfram Nordsieck*. [cit. 30.11.16] Dostupné z: <http://www.parties-and-elections.eu/index.html>.

POMERANTSEV, Peter. „The Hidden Author of Putinism. How Vladislav Surkov invented the new Russia.“ *The Atlantic* [online] 7.11.2014 [cit. 21.3.2017] Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/11/hidden-author-putinism-russia-vladislav-surkov/382489/ericshiraev>.

Radio Free Europe. “United Russia 'Primaries' Seen As A Political Show” *Radio Free Europe Radio Liberty* [online] 29.8.2011 [cit. 14.5.2017]. Dostupné z: https://www.rferl.org/a/united_russia_primaries_seen_as_a_political_show/24311588.html.

REMINGTON, Thomas “Patronage and the Party of Power: President-Parliament Relations Under Vladimir Putin”, *Europe-Asia Studies*, 2008. 60:6, s. 959 -987.

ROBERTS, S. P. „Putin's United Russia Party“. *BASEES/Routledge series on Russian and East European Studies*. New York: Routledge, Limerick, Ireland. 2012., 77. ISBN 0203180917.

ROBERTS, S. P. “United Russia and the dominant-party framework: understanding the Russian party of power in comparative perspective” *East European Politics*. 2012a 28:3. s. 225-240. DOI: 10.1080/21599165.2012.684754.

ROBINSON, Neil. „Institutional factors and Russian political parties: the changing needs of regime consolidation in a neo-patrimonial system“. 2012. 28:3. *East European Politics*, 298-309. [cit. 10.3.17] Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/21599165.2012.685629>.

ROMANCOV, Michael. “Vrchní ruský komunista šel s prosíkem za carem” *tapolitika.cz* [online] 27.9.2016 [cit. 8.5.17] Dostupné z: <http://tapolitika.cz/ze-sveta/ruska-mozaika/vrchni-rusky-komunista-sel-s-prosikem-za-carem/>

Originál stenoáznamu vystoupení G.A. Zjuganova na oficiálních stránkách KPRF.ru dostupný z: <https://kprf.ru/party-live/cknews/159070.html>.

ROSE, Richard. MUNRO, Neil. WHITE, Stephen. „Voting in a Floating Party System: The 1999 Duma Election.“ *Europe-Asia Studies, Taylor & Francis, Ltd.* [online] May 2001. Vol. 53, No. 3, s. 419-443 [cit.17.05.2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/826542>.

Russiavotes.org „Centre for the Study of Public Policy University of Stathclyde“ *The Levada Center Moscow.* [online] Dostupné z: <http://www.russiavotes.org/>.

ŠAROVÁ, Darja. “Kdyby někdo zapomněl” *Instagram.* [online] 26.11.2016 [cit. 29.12.16] Dostupné z: <https://www.instagram.com/p/BNMZchaAOQV/>.

The Economist. “Russia’s empty elections: United Russia, divided Putin” *The Economist* [online] 2.6.2016 [cit. 11.5.2017]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/europe/21699944-president-has-crushed-opposition-technocrats-and-security-hawks-are-fighting-his#>.

HERSZENHORN, David M. “Putin Orders Change in Election Rules” *The New York Times.* [online] 2.1.2013 [cit. 15.5.17] Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2013/01/03/world/europe/putin-orders-new-system-for-russian-parliamentary-elections.html>.

VON EGGERT, Konstantin. “All Politics Are Local: Crimea Explained” *World Affairs Journal.* [online] září/říjen 2014 [cit. 14.12.16] Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/all-politics-are-local-crimea-explained>.

WHIPPLE, Tom. „Disturbing echo of youth group that lauds Putin“ *The Times. London.* 9.12.2006 [cit. 26.12.16] Dostupné z: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/americas/article2000784.ece>.

WHITE, David. „Dominant party systems: a framework for conceptualizing opposition strategies in Russia.“ *Democratization* [online]. 2011, 18(3), s. 655-681 [cit. 8.7.16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13510347.2011.563122>.

WHITE, David. „Re-conceptualising Russian party politics.“ *East European Politics* [online]. 2012, 28(3), s. 210-224 [cit. 9.7.16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21599165.2012.688815>.

WHITE, Stephen. „Elections Russian-Style.“ *Europe-Asia Studies* [online]. 2011, 63(4), s. 531-556 [cit. 16.7.2016]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566423>.

WHITE, Stephen a Valentina FEKLYUNINA. „Russia's Authoritarian Elections: The View from Below.“ *Europe-Asia Studies*. 2011,63(4), s. 579-602 Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566425>.

WHITE, Stephen a KRYSHYANOVSKAYA, Ol'ga. „Changing the Russian Electoral System: Inside the Black Box“. *Europe-Asia Studies* [online]. 2011, 63(4), s. 557-578 [cit. 12.7.16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09668136.2011.566424>.

Wikipedia. Tabulka politických stran zastoupených ve všech regionech vycházejících z jejich oficiálních internetových stránek „Regional parliaments of Russia“ *Wikipedia*. [online] [cit. 11.5.2017]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Regional_parliaments_of_Russia.

World Affairs. „Konstantin von Eggert“ *worldaffairsjournal.org* [online] [cit. 11.5.2017]. Dostupné z: <http://www.worldaffairsjournal.org/users/konstantin-von-eggert>.

YOUNG, Cathy. „Putin's young 'brownshirts'“ *Boston.com* [online] 10.8.2007 [cit. 11.5.2017]. Dostupné z: http://archive.boston.com/news/globe/editorial_opinion/oped/articles/2007/08/10/putins_young_brownshirts/?page=2.

ZAKATNOVA, Anna. „Putin's plan“ *Russia beyond headlines*. [online] 13.12.2007 [cit. 11.5.2017]. Dostupné z: https://www.rbth.com/articles/2007/12/13/putin_plan.html.